

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»**

**Концептуальні засади
діяльності та розвитку
Малої академії наук України**

Київ – 2012

Авторський колектив:

Л. І. Ковбасенко, С. О. Лихота, І. М. Шевченко

Редакційна колегія:

А. І. Грітчина, Н. А. Камінська, Л. І. Ковбасенко, С. О. Лихота,
Т. М. Мовчан, І. М. Шевченко

Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 3 від 05.10.2012 р.)

Концептуальні засади діяльності та розвитку Малої академії наук України / Л. І. Ковбасенко, С. О. Лихота, І. М. Шевченко ; за заг. ред. О. В. Лісового. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2012. – 84 с.

У виданні визначено мету, основні завдання, принципи діяльності та розвитку Малої академії наук України. Значна увага приділена педагогічним умовам організації навчально-виховного процесу, удосконаленню науково-дослідницької роботи учнів МАН. Розроблено технології підвищення професійної компетентності науково-педагогічних кадрів та механізми управління Малою академією наук України.

Рекомендується для науково-педагогічних працівників закладів Малої академії наук України, спеціалістів, які займаються питаннями позашкільної освіти.

© Ковбасенко Л. І., Лихота С. О.,
Шевченко І. М., 2012
© Національний центр
«Мала академія наук України», 2012
© ТОВ «Праймдрук», 2012

ПЕРЕДМОВА

Одним із основних завдань системи національної освіти є плекання молоді української еліти, високоосвіченої, морально орієнтованої, здатної творчо й компетентно приймати складні рішення, відповідально підходити до виконання покладених на неї обов'язків, справедливо та критично оцінювати власні здобутки і прорахунки. У цьому контексті важливого значення набувають питання пошуку інтелектуально обдарованих дітей, а також забезпечення належного супроводу їх духовного, творчого, наукового зростання. З цією метою на державному рівні підтримана ідея створення єдиної загальнонаціональної системи виявлення та підтримки здібних до наукової діяльності дітей та молоді. Нині її основу становлять навчальні заклади Малої академії наук України, які представляють дослідницько-експериментальний напрям позашкільної освіти.

Динамічність суспільних процесів вимагає безперервної роботи з удосконалення діяльності наукових відділень МАН, впровадження нових форм залучення учнів до наукового пошуку, забезпечення належних умов для реалізації творчого потенціалу талановитих дітей тощо. Тому трансформаційні процеси, які на сьогодні проходить МАН України, спрямовані на утвердження відпрацьованої самодостатньої системи роботи з обдарованими учнями, складові якої становитимуть сукупність взаємопов'язаних, узгоджених елементів, орієнтованих на один результат – формування еліти нації.

В основі успішного функціонування цієї системи має бути відповідний теоретичний фундамент, що забезпечуватиме чітке розуміння понять і явищ, пов'язаних з організацією процесів виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей, проблем науково-методичного супроводу та нормативно-правового забезпечення діяльності МАН України тощо.

На виконання цих та інших завдань розроблено «Концептуальні засади діяльності та розвитку Малої академії наук України».

У виданні Мала академія наук представлена як цілісна, інтегрована, багатоступенева та багатофункціональна освітня система, що забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької роботи учнів, визначено принципи, мету, завдання та функції її діяльності, розглянуто педагогічні умови організації навчально-виховного процесу, шляхи удосконалення науково-дослідницької роботи учнів.

Значну увагу приділено питанням створення та діяльності наукових товариств учнів – об'єднань зацікавлених у науковій діяльності школярів, які є основною складовою системи МАН. Важливою проблемою у цьому контексті є забезпечення безперервності наукового зростання талановитої молоді на різних ступенях освіти. У зв'язку з цим у виданні визначено завдання МАН України у впровадженні наступності в діяльності наукових товариств учнів та студентських наукових товариств.

Успішна реалізація завдань, покладених в основу діяльності МАН, залежить від якості науково-методичного супроводу, тому питання підвищення професійної компетентності науково-педагогічних кадрів також знайшло своє відображення у цій книзі. Значну увагу приділено розгляду механізмів управління МАН України на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Сподіваємося, що це видання слугуватиме допоміжним методичним орієнтиром на шляху утвердження ефективної системи організації науково-дослідницької діяльності учнів у всіх регіонах нашої держави.

*О. Лісовий,
директор Національного центру
«Мала академія наук України»*

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Україна – держава, яка має намір стати активним учасником глобальних технологічних трансформацій. Найкоротшим шляхом досягнення цієї мети є відновлення конкурентоспроможності української науки, практичне застосування здобутків якої є необхідною умовою сталого розвитку країни, її економічної безпеки та технологічної незалежності в майбутньому.

На сьогодні Мала академія наук України (далі – МАН України) забезпечує процеси виявлення та відбору обдарованих дітей; духовного, інтелектуального, творчого розвитку підростаючого покоління, створення умов для соціального та професійного самовизначення особистості, виховання майбутньої творчої та наукової еліти України.

Конвенцією ООН про права дитини, яку Верховна Рада України ратифікувала 27 лютого 1991 року, визначено, що творча, інтелектуальна особистість є найбільшою цінністю суспільства, а наявність інтелектуальної, творчої еліти в різних сферах її життєдіяльності характеризує рівень благополуччя нації.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті закладені основи гуманістично-інноваційної освіти, виховання покоління молоді, яке прагне до інтелектуального зростання, здатне зробити особистісний духовно-світоглядний вибір, бути захищеним, мобільним та конкурентоспроможним на ринку праці, мати необхідні знання, навички й компетентності для навчання упродовж життя.

За останні десятиріччя створена значна кількість державних і регіональних програм роботи з обдарованою молоддю. У 1990-х роках було затверджено Комплексну програму «Творча обдарованість», у 2001 році – Програму роботи з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки,

у 2007 році – Державну цільову програму роботи з обдарованою молоддю на 2007–2010 роки; реалізується Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 роки.

МАН України послідовно, активно і результативно впроваджує у своїй роботі основні положення державної політики, які визначають стратегію розвитку освіти в Україні, сприяють формуванню інтелектуального, культурного потенціалу нації. Це спонукало до розроблення концептуальних засад діяльності та розвитку МАН України. Головними факторами зазначеного стали:

- складна політична, економічна, соціальна ситуація в Україні, що негативно позначається на освітньому, інтелектуальному, творчому рівні населення та супроводжується втратами інтелектуальних і творчих ресурсів;
- наявність певного вакууму у вирішенні низки питань щодо виховання дітей та молоді, організації їх змістовного дозвілля;
- посилення уваги до реалізації завдань і засад державної політики щодо діяльності та розвитку МАН України як важливої освітньої системи;
- наявність соціального запиту органів виконавчої влади всіх рівнів, управлінь освіти, педагогічних і учнівських колективів на функціонування МАН України;
- необхідність переосмислення та узагальнення набутого в Україні досвіду з розвитку науково-дослідницької роботи учнів;
- потреби створеної загальнодержавної системи виявлення, розвитку й підтримки обдарованих і талановитих учнів-дослідників у розробленні, поглибленні та впровадженні її нових технологій;
- відпрацювання стратегічних завдань щодо об'єднання зусиль наукової та педагогічної громадськості у науково-методичному забезпеченні діяльності МАН України.

Концептуальні засади діяльності та розвитку МАН України розроблені відповідно до Державної національної програми «Освіта»

(«Україна XXI століття»), Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національного плану дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 року, Концепції позашкільної освіти та виховання, Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року, Основних орієнтирів виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України, затверджених наказом МОНмолодьспорту № 1243 від 31.10.2011 р., Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.

МАН України у своїй діяльності керується Конституцією України, Міжнародною хартією прав людини, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про охорону дитинства», Національною доктриною розвитку освіти, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Положенням про позашкільний навчальний заклад, Положенням про Малу академію наук учнівської молоді, іншими законодавчими та нормативно-правовими документами, що регулюють діяльність навчальних закладів та наукових установ.

Важливими документами у діяльності МАН України є спільна постанова Колегії Міністерства освіти і науки України та Президії Академії наук України № 19/3–9, № 351 від 22.12.1993 р. «Про шляхи удосконалення діяльності малих академій наук і наукових товариств учнів як центрів формування наукової еліти України»; постанова Кабінету Міністрів України № 45 від 26.01.1994 р. «Про затвердження Положення про позашкільний навчально-виховний заклад» та наказ Міністерства освіти і науки України № 45 від 22.02.1994 р. «Про затвердження нової номенклатури позашкільних навчальних закладів», у тому числі нового типу позашкільних закладів – малої академії наук учнівської молоді; постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2003 р. № 1301 «Про

вдосконалення системи організації роботи з виховання дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах»; постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 р. № 88 «Про удосконалення роботи з талановитими дітьми» (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 17.02.2010 р. № 201 (201–2010-п); Указ Президента України № 927/2010 від 30.09.2010 р. «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді»; постанова Президії Національної академії наук України № 1 від 12.01.2011 р. «Про піднесення ролі НАН України у вихованні обдарованої молоді та забезпеченні діяльності Малої академії наук України».

Потужна законодавча база, яка регламентує діяльність МАН України як важливого сегмента вітчизняного освітнього простору, свідчить про пріоритетність цього вектора державної політики. МАН України продовжує інтенсивно формуватися, охоплюючи ті, що існують, і розробляючи нові напрями роботи з обдарованою молоддю. Це, своєю чергою, потребує відповідного науково-методичного та нормативно-правового супроводу, з метою забезпечення якого розроблено Концептуальні засади діяльності та розвитку МАН України.

II. СУТНІСТЬ, МЕТА І ЗАВДАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ МАН УКРАЇНИ

МАН України – це освітня система, яка забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення, сприяє нарощуванню наукового потенціалу країни.

Мала академія наук є вагомим досягненням розвитку позашкільної освіти в Україні. В основу її методології покладено організаційно-педагогічні та науково-методичні засади двох підсистем освіти – навчання і виховання та розвитку особистості в навчальних закладах різних типів і форм власності незалежно від підпорядкування.

МАН України є самоорганізованою ланкою національної системи освіти, зокрема позашкільної, наділеною специфічними функціями, з упорядкованою структурою, складові якої об'єднані спільними мотивами, завданнями і метою навчання, виховання та розвитку обдарованих дітей і молоді.

За своїми основними характеристиками МАН України є багаторівневою, цілісною, інтегрованою, відкритою, багатофункціональною освітньою системою.

МАН України як багаторівнева система об'єднує зовнішній та внутрішній організаційний і функціональний рівні її діяльності. Зовнішній рівень включає організацію діяльності МАН України на всеукраїнському, регіональному, місцевому (районному, міському) рівнях. Внутрішній рівень передбачає організацію навчально-виховного процесу в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях, наукових товариствах учнів на початковому, основному та вищому рівнях.

МАН України як цілісна система забезпечує єдність мети, завдань та змісту її діяльності; психолого-педагогічних підходів до навчання і виховання особистості, формування єдиного освітнього простору, в межах якого відбуваються пошук, розвиток, підтримка обдарованих і талановитих дітей та молоді.

МАН України як інтегрована система передбачає об'єднання виховного потенціалу навчальних закладів різних типів і форм власності незалежно від підпорядкування, наукових установ НАН України, інших закладів та організацій у створенні інтегрованого освітньо-виховного розвивального середовища.

МАН України як відкрита система передбачає взаємодію інформаційного простору внутрішнього і зовнішнього середовищ, що оперативно реагують на динаміку змін у суспільстві, державне та соціальне замовлення і потреби окремої особистості.

МАН України – багатофункціональна система, яка здійснює такі функції:

- навчання, що забезпечує задоволення освітніх потреб учнів у науково-дослідницькій діяльності, формування компетентної особистості, готової навчатися упродовж життя;
- виховання, що передбачає формування національно свідомого, інтелектуально розвиненого громадянина України засобами особистісно-орієнтованих технологій;
- розвиток, що передбачає поетапне зростання учня від слухача до дійсного члена МАН України під час його навчання на початковому, основному та вищому рівнях у секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях та наукових товариствах учнів методами мотивації, стимулювання і заохочення;
- соціалізація, яку розглядають як процес і результат цілеспрямованої, змодельованої педагогічної діяльності, що забезпечує створення середовища соціального захисту і підтримки обдарованої

особистості й максимально сприяє соціальній адаптації, колективній та індивідуальній самоідентифікації учнів.

Основні функції МАН України можна розглядати як систему процесів їх реалізації у двох групах:

- освітньо-виховній – задоволення освітніх потреб учнів у інтелектуальному, духовному, творчому розвитку, поглибленому вивченні окремих навчальних дисциплін та галузей науки і техніки, створення умов для навчання упродовж життя;

- соціально-педагогічній – підготовка учнів до активного життя і професійної діяльності, забезпечення взаємодії процесів виховання, творчого, інтелектуального розвитку, соціального захисту, соціальної адаптації, оздоровлення та організації змістовного дозвілля.

Таким чином, метою діяльності МАН України є:

- формування гармонійно розвиненої особистості, інтелектуальної, високоосвіченої, соціально активної і національно свідомої, носія кращих надбань національної та світової освіти, науки і культури;

- виховання покоління з глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, здатного до саморозвитку і самовдосконалення впродовж життя.

Основними завданнями діяльності МАН України є:

- оптимізація загальнодержавної системи виявлення, розвитку і підтримки інтелектуально обдарованих, здібних до наукової творчості учнів;

- реалізація завдань розвитку безперервної освіти дітей, учнівської і студентської молоді.

Завданнями діяльності та розвитку МАН України є:

1. Реалізація соціально значущих виховних завдань:

- виховання свідомого громадянина України на принципах демократичних цінностей, формування його громадського досвіду;

- створення умов для вільного розвитку особистості;
- формування освіченої, конкурентоспроможної особистості;
- формування гармонійної поведінки учнів у контексті загальнолюдського життя;

- формування в учнів навичок соціально активної особистості;
- створення умов для виховання майбутнього вченого.

2. Реалізація завдань з організації інноваційної навчально-виховної роботи:

- спрямування освітньої діяльності в реалізації пропедевтичного, розвивального, навчального, компенсаторно-профорієнтаційного, коригувального цілепокладання;

- визначення концептуальних засад складових організаційно-функціональної моделі здійснення навчально-виховного процесу;

- розроблення моделі інтегрованого безперервного навчально-виховного процесу в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях і наукових товариствах учнів;

- створення умов для інтелектуального, духовного, творчого самовдосконалення учнів;

- сприяння самореалізації особистості засобами позашкільної освіти;

- обґрунтування науково-дослідницької діяльності учнів як інноваційної освітньої технології.

3. Реалізація завдань з організації науково-дослідницької діяльності:

- впровадження основних засад особистісно орієнтованого навчання і виховання юних дослідників;

- формування в учнів умінь, навичок та культури наукового дослідження;

- розроблення моделі організації пошукової, науково-дослідницької діяльності учнів в умовах формування сучасної освітньої системи МАН України;

- визначення ролі інноваційних методів навчання у стимулюванні науково-дослідницької роботи учнів;

- здійснення заходів з експертизи та узагальнення досвіду проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів.

4. Реалізація завдань соціального захисту учасників навчально-виховного процесу:

- пропаганда, популяризація наукових досліджень учнів і захист їх авторських прав та інтересів;

- створення системи морального і матеріального заохочення учнів, педагогічних і наукових керівників;

- формування в учнів уміння визначати стратегію свого життя;

- задоволення потреб учнів у професійному самовизначенні й творчій самореалізації;

- формування нового змісту фахової діяльності педагогів;

- впровадження сучасних технологій у систему підвищення професійної компетентності педагогічних і наукових кадрів МАН України;

- вивчення, узагальнення, поширення кращого педагогічного досвіду.

5. Реалізація завдань просвітницької діяльності всіх учасників навчально-виховного процесу:

- розроблення організаційно-функціональної моделі просвітницької діяльності МАН України;

- розроблення орієнтованої тематики виховних заходів, спрямованих на підвищення навчального інтересу учнів до науково-дослідницької діяльності;

- пропаганда й популяризація кращих здобутків членів МАН України у засобах масової інформації та мережі Інтернет.

Виконання зазначених завдань сприятиме створенню умов для формування дослідницьких компетентностей учнів.

III. ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ МАН УКРАЇНИ

Діяльність МАН України базується на таких принципах:

- визнання права учнів на вільне самовизначення і самореалізацію – дає учневі змогу за допомогою педагога розробити індивідуальну програму розвитку (на рівні змісту, методики, результативності та якості наукового дослідження), задовольнити власні інтереси і потреби у науково-дослідницькій діяльності, реалізації життєвого призначення, досягти поставленої мети, інтелектуальної та творчої самореалізації, розвинути здібності й таланти;

- гуманізації – визначає пріоритет формування людської та доброзичливої особистості;

- єдності та цілісності навчання і виховання засобами наукової творчості – передбачає не лише отримання учнями знань, умінь і навичок науково-дослідницької роботи, а й формування цілеспрямованої та активної особистості, юного дослідника, орієнтованого на соціально-культурну діяльність;

- безперервності, наступності й інтеграції – забезпечує єдність усіх ланок освіти України, можливість створення системи навчання, виховання і розвитку юних дослідників, об'єднання зусиль навчальних закладів МАН України з іншими організаціями й установами щодо пошуку, розвитку і підтримки учнів, які прагнуть до наукової творчості. Крім того, зазначений принцип передбачає поглиблення та удосконалення навчально-виховного процесу, створення умов для здобуття освіти впродовж життя;

- багатокладності та варіативності – передбачає можливість широкого вибору змісту, форм і засобів навчання та виховання учнів у процесі науково-дослідницької роботи; наявність альтернативи у задоволенні духовних запитів особистості, її пізнавальних та

інтелектуальних інтересів і можливостей; запровадження поліваріативності навчальних програм і проектів, поглиблення і розширення їх практичної спрямованості, диференціації та індивідуалізації навчально-виховного процесу;

- добровільності і доступності – передбачає право вибору навчального закладу і доступність навчання учнів початкової, середньої та старшої школи, студентів вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації у секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях, наукових товариствах учнів незалежно від місця проживання (у регіональних, районних центрах, містах, селах, селищах міського типу), етнічного та соціального походження, мовних та інших ознак;

- науковості та системності – полягає у забезпеченні оптимальних умов для розширення і поглиблення знань, які необхідні юним дослідникам для пізнання об'єктивних законів розвитку суспільства, науки, виробництва, а також для обґрунтування понять і способів практичних дій у майбутній трудовій і творчій діяльності. Крім того, цей принцип передбачає інтегративну функцію процесів навчання, виховання і розвитку в умовах досягнення основної мети;

- єдності загальнолюдських і національних цінностей – забезпечує органічний зв'язок і духовну єдність української національної культури з культурою народів світу; сприяє усвідомленню юними дослідниками пріоритетності загальнолюдських цінностей перед груповими, клановими та класовими, є важливим засобом розвитку та гармонізації національних і міжнаціональних відносин в Україні;

- індивідуалізації навчання і виховання учнів залежно від їхніх інтересів та уподобань – передбачає організацію у секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях, наукових товариствах учнів індивідуального навчання і виховання, індивідуальний підхід до вибору гуртка чи секції, тематики наукового дослідження, наукового керівника тощо; створення

соціокультурного середовища для максимально вільної реалізації особистісних якостей учнів, їх здібностей, талантів і обдарувань;

- самостійності й активності особистості – полягає у забезпеченні в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях, наукових товариствах учнів такої психолого-педагогічної атмосфери, яка сприяє виявленню та розвитку у дітей пізнавальної самостійності, творчої активності, прояву обдарованостей і талантів у навчально-виховному процесі;

- надання можливостей для підвищення соціального статусу особистості – забезпечує справедливість у створенні умов для гармонійного розвитку учнів незалежно від статі, національності, віросповідання та регіону проживання;

- гармонізації родинного і суспільного виховання – передбачає створення сприятливих умов для науково-дослідницької діяльності та забезпечення добровільного партнерства і корисної праці учня, його родини, суспільства, а також держави як рівноправних суб'єктів навчально-виховного процесу;

- практичної спрямованості навчання і виховання – передбачає формування в учнів потреби навчатись упродовж життя; застосовувати здобуті знання і вміння на практиці – у реальному житті навчального закладу, в науці, на виробництві, загалом у суспільстві; самостійно приймати рішення, спрямовані на трудову діяльність у ринкових відносинах.

У діяльності МАН України реалізуються також принципи, спрямовані на розвиток особистості з огляду на психофізіологічні, вікові та індивідуальні особливості юних дослідників. Для цього використовуються як традиційні, так і новаторські прийоми, форми та методи роботи з дітьми, котрі забезпечують поєднання колективної діяльності з особистісною творчістю, допомагають учням визначитися щодо подальшого навчання, розвитку та професійної діяльності.

Основою сучасної інноваційної моделі навчання і виховання, якою нині стала МАН України, є розвиток мережі спеціалізованих позашкільних навчальних закладів – малих академій наук учнівської молоді, які є осередками науково-дослідницької діяльності учнів. У таких центрах створені всі умови для інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення учнів, реалізовані провідні педагогічні ідеї щодо пошуку, розвитку та підтримки обдарованої учнівської молоді, яка прагне займатися науково-дослідною діяльністю. З учнями працюють компетентні педагоги, вчені, спеціалісти з різних галузей знань.

Зазначені базові принципи діяльності МАН України у своїй сукупності та взаємодії сприяють інтелектуальному, духовному і психоемоційному розвитку особистості юного дослідника, його соціалізації, профорієнтації, громадянському самоусвідомленню.

IV. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ МАН УКРАЇНИ

МАН України об'єднує у своїй діяльності навчальні заклади різних типів та форм власності незалежно від підпорядкування, а саме:

- позашкільні навчальні заклади;
- загальноосвітні навчальні заклади: середні загальноосвітні школи, спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, колегіуми як центри позашкільної освіти у позаурочний та позанавчальний час;
- міжшкільні навчально-виробничі комбінати;
- професійно-технічні навчальні заклади;
- вищі навчальні заклади I–II, III–IV рівнів акредитації.

До роботи МАН України долучаються також наукові установи, фонди, асоціації, інші заклади, діяльність яких пов'язана з пошуком, розвитком і підтримкою талановитих та обдарованих дітей і молоді.

Усі структурні складові МАН України потребують забезпечення єдності і взаємозв'язку з різними соціокультурними системами на основі послідовності, взаємодії, інтеграції та диференціації освітньо-виховного впливу на особистість. Ці складові мають сприяти успішному входженню особистості у суспільне життя, її творчому, інтелектуальному та духовному розвитку.

МАН України формується за адміністративно-територіальним принципом. Її структурні підрозділи на місцях мають статус територіальних відділень.

Організаційну структуру МАН України становлять 27 регіональних територіальних відділень: Кримське республіканське, обласні (до складу яких входять районні та міські відділення), Севастопольське та Київське міські територіальні відділення.

Територіальне відділення МАН України – структурний підрозділ МАН України, який створюється за адміністративно-територіальним принципом та забезпечує організацію і координацію науково-дослідницької діяльності учнів в регіоні; організаційна форма дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти в регіоні.

Регіональні територіальні відділення підлягають реєстрації в Президії МАН України за поданням Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь (департаментів) освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, після чого отримують відповідне свідоцтво.

Районні (міські) територіальні відділення підлягають реєстрації в Президіях регіональних територіальних відділень МАН України за поданням районних (міських) управлінь (відділів) освіти (освіти і науки) місцевих державних адміністрацій, після чого отримують відповідне свідоцтво.

Територіальні відділення працюють за статутами, що затверджуються засновниками, й об'єднують своєю діяльністю учнів віком від 6 до 21 року, які навчаються у навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форм власності.

Координаторами діяльності територіальних відділень МАН України є малі академії наук учнівської молоді, які працюють відповідно до Положення про Малу академію наук учнівської молоді, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 90 від 09.02.2006 р.

Мала академія наук учнівської молоді – профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є дослідницько-експериментальний, що передбачає: залучення вихованців (учнів, слухачів) до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи у різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва; виявлення, розвиток і підтримку обдарованої молоді, створення

умов для її творчої реалізації та розширення наукового світогляду; організацію змістовного дозвілля.

Малі академії наук учнівської молоді можуть створювати філії, структурно відокремлені підрозділи, що перебувають поза межами розташування основного позашкільного навчального закладу і виконують таку саму освітню діяльність, як і основний позашкільний навчальний заклад у цілому або за окремими його напрямками.

У разі відсутності в регіоні спеціалізованого позашкільного навчального закладу – малої академії наук учнівської молоді – координаторами діяльності обласних, районних (міських) територіальних відділень МАН України є інші навчальні заклади, які визначаються відповідними органами управління освіти.

Наукове товариство учнів (НТУ) – добровільне об'єднання учнів, зацікавлених у поглибленому вивченні окремих навчальних дисциплін та галузей науки і техніки, що створюється з метою забезпечення інтелектуального, духовного, творчого розвитку обдарованих дітей засобами науково-дослідницької роботи.

За наявності необхідних умов та замовлення органів виконавчої влади можуть створюватися районні та міські НТУ як складові територіального відділення. У сільських регіонах та окремих навчальних закладах можуть бути організовані філії НТУ.

Основою НТУ є первинні осередки: секції, гуртки, інші творчі об'єднання тощо.

Гурток – об'єднання вихованців, учнів і слухачів відповідно до їх нахилів, здібностей, інтересів до конкретного виду діяльності з огляду на їхній вік, психофізичні особливості та стан здоров'я.

Секція – об'єднання вихованців, учнів і слухачів для проведення дослідницької, пошукової та експериментальної роботи з різних проблем науки, техніки, мистецтва; форма організації дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти.

МАН України також структурована за науковими профілями, відділеннями та секціями.

У її структурі представлені наукові відділення фізико-математичного і технічного, природничого та суспільно-гуманітарного профілів.

Наукове відділення МАН України – структурний підрозділ МАН України, який забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької роботи учнів у певних наукових галузях; галузь наукового знання, у рамках якої учні здійснюють науково-дослідницьку діяльність.

Наукова секція МАН України – структурний підрозділ наукового відділення МАН України, який забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької діяльності учнів із певного наукового напрямку; окремий напрям науково-дослідницької діяльності учнів у складі наукового відділення.

Наукові секції задовольняють індивідуальні потреби учнів у науково-дослідницькій діяльності.

Кількість наукових секцій та їх наукове спрямування визначає і затверджує Президія МАН України відповідно до сучасних тенденцій у науці та суспільному житті, запитів дітей, вчених і педагогів територіальних відділень МАН.

На рівні регіонального та районного територіальних відділень можуть бути створені профільні очно-заочні школи.

Профільна школа МАН України (очно-заочна) – творче учнівське об'єднання, робота якого спрямована на поглиблене вивчення загальноосвітніх навчальних предметів та основ науково-дослідницької діяльності. Передбачає виконання учнями визначеної науково-дослідницької програми під керівництвом науково-педагогічних працівників у певний навчальний період.

Навчальні заклади (установи), на базі яких організовано роботу структурних підрозділів МАН України (територіальних відділень,

наукових відділень, наукових секцій, НТУ тощо), є базовими навчальними закладами (установами) МАН.

Статус базового навчальний заклад отримує за поданням його керівництва до регіонального органу управління освіти і подальшою реєстрацією у Президії територіального відділення із врученням сертифіката «Базовий навчальний заклад (установа) МАН України».

Базовими навчальними закладами (установами) МАН України можуть бути загальноосвітні, позашкільні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади різних типів і форм власності незалежно від підпорядкування, наукові установи тощо.

Основними завданнями базових навчальних закладів (установ) є створення умов для роботи наукових відділень, наукових секцій, НТУ, сприяння розвитку мережі секцій, гуртків, інших творчих об'єднань та оптимізація навчально-виховного процесу в них; проведення інтелектуальних заходів: конференцій, конкурсів, турнірів, змагань; удосконалення навчально-виховної, організаційно-масової, інформаційно-просвітницької роботи з учнями МАН України.

V. НАУКОВІ ТОВАРИСТВА УЧНІВ ТА РОЛЬ МАН УКРАЇНИ У ВПРОВАДЖЕННІ НАСТУПНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКИХ ТА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ТОВАРИСТВ

Наукове товариство учнів є невід'ємною складовою системи МАН України, однією з пріоритетних форм позаурочної та позашкільної роботи.

Метою НТУ є виявлення, розвиток і підтримка обдарованих дітей і молоді; виховання гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної та національно свідомої особистості, здатної до саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя. Діяльність НТУ спрямована на підвищення статусу наукових знань і наукової творчості дітей та учнівської молоді.

НТУ об'єднує учнів загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації незалежно від підпорядкування, типів та форм власності, які займаються науково-дослідницькою роботою під керівництвом педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників.

За формою діяльності НТУ можуть бути:

- навчального закладу (відповідно до типу навчального закладу);
- районним, міським, селищним (за місцем проживання учнів).

Осередки НТУ створюють за ініціативою учнівських і педагогічних колективів на базі навчальних закладів, наукових установ за наявності відповідних умов: приміщень, матеріально-технічного та кадрового забезпечення тощо.

НТУ можуть створюватися на базі декількох навчальних закладів різних типів, а також при кафедрах, бібліотеках, відділах, лабораторіях, у тому числі вищих навчальних закладів та академічних установ.

НТУ організується на засадах добровільності, самоврядування, доступності, законності, гласності і керується у своїй діяльності чинним законодавством, нормативними документами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Виходячи із завдань, змісту і пріоритетних напрямів діяльності, НТУ розробляє власний статут.

НТУ реєструється у Президії територіального відділення МАН України відповідно до поданих заяви, статуту і паспорту, затверджених на зборах і засвідчених керівництвом базового навчального закладу (установи), та отримує свідоцтво.

За ініціативою органів управління освіти (освіти і науки) НТУ навчальних закладів різних типів можуть об'єднуватися і створювати районні, міські НТУ, які реєструються у Президії територіального відділення МАН України.

За наявності необхідної матеріально-технічної бази, науково-методичного та кадрового забезпечення можуть також створюватися філії НТУ.

Філія НТУ – це структурно відокремлені наукові секції, які здійснюють освітню діяльність базового навчального закладу відповідно до його завдань, програм та планів роботи. Їх відкривають за угодою на базі віддалених навчальних закладів, насамперед у сільській місцевості. Можуть також створюватися пересувні філії за наявності відповідного матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

Керівним органом НТУ є рада, до складу якої входять учні, педагоги, вчені, працівники органів управління освіти.

З метою обговорення і вирішення актуальних проблем навчання, обміну досвідом організації науково-дослідницької роботи, спільних проектів з дослідними станціями, науковими й академічними установами,

вищими навчальними закладами, виробництвами тощо проводиться сесія НТУ (двічі на рік). Сесія – масове зібрання дійсних членів МАН України та кандидатів у дійсні члени МАН України, на якому обговорюють питання реалізації завдань державної політики щодо розвитку наукової творчості учнів, отримання певних теоретичних, практичних знань з питань розвитку вітчизняної, світової науки, проблем роботи МАН України та її структурних складових, обміну досвідом науково-дослідницької діяльності, визнання найбільш вдалих раціоналізаторських, винахідницьких, пошукових, наукових робіт учнів.

Наступниками НТУ у вищих навчальних закладах є студентські наукові товариства, що їх організують з метою створення умов для розкриття наукового і творчого потенціалу студентів, активізації інтересу до наукової роботи у студентському молодіжному середовищі.

Студентське наукове товариство (СНТ) – добровільне об'єднання студентів, зацікавлених у науковій творчості, що має на меті створення сприятливих умов для активної науково-дослідницької діяльності обдарованої студентської молоді, розкриття її наукового і творчого потенціалу.

Забезпечення безперервності системи пошуку, розвитку та підтримки обдарованих, здібних до наукової діяльності дітей і молоді потребує координації цієї діяльності на різних ступенях освіти. На виконання цього завдання стратегія становлення МАН України як освітньої системи передбачає подальший розвиток мережі НТУ і розроблення шляхів їх консолідації з СНТ. Це сприятиме налагодженню єдиної загальнонаціональної системи відбору та державної підтримки обдарованих дітей і молоді, вихованню майбутньої наукової еліти. Крім того, зазначений крок дасть змогу впорядкувати нормативно-правову базу щодо забезпечення та підвищення якості й результативності науково-дослідницької роботи, впровадження у процеси навчання і виховання талановитих учнів і студентів принципів безперервності й наступності.

На цьому шляху основними завданнями МАН України щодо управління діяльністю НТУ та СНТ мають стати:

- розроблення та запровадження технологій оптимізації діяльності мережі НТУ та СНТ;
- моніторинг діяльності навчальних закладів, які є базовими у територіальних відділеннях МАН України, щодо об'єднання зусиль НТУ та СНТ;
- впровадження у діяльність НТУ та СНТ системи інтерактивних процесів, спрямованих на безперервність і наступність у пошуку, розвитку та підтримці талановитих і обдарованих дітей та молоді;
- проведення заходів соціальної підтримки, морального і матеріального заохочення обдарованих учнів і студентів, а також їх наставників з боку органів виконавчої влади, місцевих органів самоврядування, навчальних закладів, установ, організацій, бізнес-структур тощо.

Реалізація цих завдань передбачає розроблення нових положень про НТУ та СНТ, розвиток очно-заочних форм їх діяльності, особливо в сільській місцевості; впровадження системи сучасних інформаційних технологій і телекомунікаційних мереж дистанційного навчання; розширення мережі експериментальних майданчиків, залучення учнів і студентів до роботи наукових шкіл, вищих навчальних закладів.

Удосконаленню роботи МАН України у цьому напрямі сприятиме впровадження різних форм науково-дослідницької діяльності за завданнями педагогічних, науково-педагогічних колективів навчальних закладів різних типів, академічних, наукових установ, підприємств та організацій; створення умов для реалізації ефективної взаємодії талановитих педагогів і талановитих учнів, запровадження особистісно орієнтованих форм і методів навчання; орієнтація дітей на професії і спеціальності, які користуються попитом на ринку праці; проведення заходів, спрямованих на захист авторських прав учнів і студентів.

Основними характеристиками діяльності НТУ та СНТ мають стати:

- наявність регіональних програм роботи з обдарованою молоддю, спрямованих на опанування учнями і студентами різних технологій науково-дослідницької діяльності, соціальну підтримку учнівської молоді із сільської місцевості, дітей-сиріт, дітей з обмеженими можливостями, а також дітей, позбавлених батьківського піклування;
- високий рівень проведення управлінських та організаторських заходів;
- наявність і розвиток мережі навчальних закладів – координаторів діяльності НТУ та СНТ, базових навчальних закладів та їх філій;
- впровадження в освітній процес навчальних закладів різних типів науково-дослідницької діяльності учнів і студентів;
- результативність участі вихованців НТУ та СНТ у регіональних, всеукраїнських та міжнародних заходах;
- удосконалення безперервної освіти педагогічних і наукових кадрів, високий рівень науково-методичного забезпечення їх діяльності;
- інвестиційна привабливість НТУ та СНТ, належний рівень матеріально-технічного забезпечення науково-дослідницької роботи в них.

Усе зазначене вище сприятиме ефективній та якісній освіті учнівської та студентської молоді України, яка зможе присвятити себе служінню науці.

VI. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В МАН УКРАЇНИ

Навчально-виховний процес у МАН України ґрунтується на психолого-педагогічних та науково-методичних засадах організації навчання, виховання і розвитку учнів у секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів незалежно від підпорядкування, типів та форм власності.

Навчально-виховний процес у МАН України реалізується у трьох напрямках цілепокладання – пропедевтичному, навчально-розвивальному та компенсаторно-профорієнтаційному.

Пропедевтичне цілепокладання передбачає виявлення інтересів і потреб дітей та учнівської молоді до різних наукових галузей; ознайомлення із вступним курсом обраного наукового напрямку, більш глибоке його вивчення; опанування початковими навичками науково-дослідницької роботи тощо.

Навчально-розвивальне цілепокладання передбачає створення умов для задоволення індивідуальних соціокультурних та освітніх потреб учнів, які прагнуть займатися науково-дослідницькою діяльністю у НТУ, секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях, навчально-виховний процес у яких здійснюється з огляду на вимоги сучасних технологій навчання та виховання учнів.

Навчально-виховні технології МАН України спрямовані на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, яка здатна постійно засвоювати знання в різних галузях науки й техніки, швидко адаптуватися до змін у суспільстві. Освітнє середовище МАН України

цілеспрямовано наповнюється варіативними складовими і реалізується за допомогою очно-заочних та дистанційних форм навчання, створення віртуальних лабораторій, баз даних та інших інформаційних ресурсів.

Компенсаторно-профорієнтаційне цілепокладання, що компенсує недостатність загальноосвітніх навчальних програм, передбачає пролонгований науково-методичний, психолого-педагогічний, організаційно-координаційний, практико-орієнтований, оцінно-результативний супровід юного дослідника на всіх рівнях навчання, що завершується визначенням учнем майбутньої професійної діяльності та участю у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт.

МАН України створює всі умови для свідомого ставлення учнів до заняття наукою, здобуття нових знань, умінь і навичок. Навчання і виховання в системі МАН має стати для обдарованих дітей першою важливою сходинкою у велику науку.

МАН України реалізує функції позашкільної освіти. Її навчально-виховна діяльність характеризується гармонійною єдністю пізнання, творчості та продуктивного спілкування дітей і дорослих.

Навчально-виховна діяльність МАН України організована відповідно до таких вимог:

1. Безперервність навчально-виховного процесу. Зміст навчання має бути зорієнтований на випереджене врахування питань розвитку науки і техніки, культури, інших сфер суспільного життя. В основу навчально-виховного процесу мають бути покладені принципи наступності та багатоваріативності загальноосвітньої, позашкільної, вищої освіти. Крім поглиблення знань з різних навчальних дисциплін у роботі з юними науковцями потрібно запроваджувати форми і методи використання здобутих знань у практичному житті, науково-дослідницькій діяльності. Навчання і виховання учнів має здійснюватися за навчально-виховними планами і програмами відповідно до наукового напрямку гуртка, секції, іншого творчого об'єднання МАН.

2. Стимулювання навчально-виховної діяльності учнів.

У навчально-виховній діяльності пріоритетними є продуктивні, активно-творчі методи і форми роботи проблемно-практичного характеру, які передбачають розвиток самостійної науково-дослідницької діяльності вихованців секцій, гуртків, інших творчих об'єднань, набуття учнями власного досвіду, реалізація здобутих умінь та навичок у подальшому навчанні.

3. Використання інтерактивних методів навчання. Інтерактивне навчання сприяє розвитку колективної творчої діяльності; забезпечує варіативність застосування знань для вирішення особистісних проблем учнів, використання здобутих знань у нових, нетипових ситуаціях; розвиває самостійність у пошуку, дослідженні та проведенні експерименту тощо. Перевага має надаватися методам проектів, ділових ігор, аукціонів ідей, творчих завдань, написання рефератів, інтерактивного читання, евристичних бесід, творчих вправ, доказу логічних суджень, самостійного опрацювання матеріалів тощо.

4. Застосування у навчально-виховній діяльності таких форм роботи, як семінари, тематичні читання, майстер-класи, тренінги, конкурси, робота в архівах, музеях, читальних залах тощо.

Навчання у секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях вимагає від учасників навчально-виховного процесу розуміння науково-дослідницької роботи, її соціального і суспільного значення.

5. Запровадження місцевими і центральними органами виконавчої влади, педагогічними колективами навчальних закладів різноманітних форм і методів стимулювання творчої, науково-дослідницької роботи учнів. Ця робота обумовлюється модернізацією сучасної освіти, гуманізацією освітнього процесу, наближенням національної освіти до європейських стандартів, необхідністю підготовки компетентних, кваліфікованих, конкурентоспроможних спеціалістів, науковців, мобільних в освоєнні новітніх технологій та впровадженні їх у життя.

Стратегічними напрямками навчання, виховання та розвитку юних дослідників мають стати:

1. Визначення цінності знань – передбачає формування у старшокласників потреби у навчанні, реалізації здобутих знань, умінь та навичок у дослідницькій роботі, творчій самореалізації та професійному самовизначенні.

2. Впровадження інноваційних методик викладання і навчання – передбачає відпрацювання нових педагогічних технологій, оновлення змісту навчально-виховного процесу в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях; організацію життєдіяльності педагогічних та учнівських колективів на демократичних засадах для створення ситуації успіху, співдружності та співтворчості у досягненні спільної мети; запровадження нових форм і методів взаємодії навчальних закладів з науковими установами, громадськими організаціями тощо; поглиблення принципів індивідуалізації навчання і виховання.

3. Нова система оцінки науково-дослідницької діяльності учнів – передбачає створення системи заходів державної підтримки талановитої учнівської і студентської молоді, яка прагне займатися науково-дослідницькою діяльністю; впровадження нових педагогічних технологій виховання і навчання в освітньому процесі, стимулювання учнів до науково-дослідницької роботи.

4. Розвиток наставництва – передбачає розкриття перед дитиною шляху до пізнання; підняття престижу вчених, педагогів, спеціалістів, які опікуються проблемами пошуку, розвитку та підтримки обдарованої молоді; забезпечення освітнього процесу; посилення науково-методичного супроводу, інструктивно-методичного, законодавчого забезпечення цієї роботи.

5. Наближення дослідницько-експериментального напрямку поза-шкільної освіти до місця проживання – передбачає створення умов для

занять дослідницькою діяльністю учнів з віддалених районів, сільської місцевості, залучення до цих форм роботи дітей з особливими потребами.

6. Підвищення професійної майстерності педагогів системи МАН України – передбачає проведення заходів з підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів (семінарів-практикумів, тренінгів, круглих столів тощо); надання консультативної допомоги; розвиток очно-заочних форм навчання педагогів.

Унікальність діяльності та розвитку МАН України полягає в об'єднанні зусиль усіх структурних складових освіти України з питань реалізації державної політики щодо роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю відповідно до визначених пріоритетів:

- у сфері позашкільної освіти – створення сучасного освітнього простору, який є результатом інтеграції діяльності базових позашкільних навчальних закладів МАН, забезпечення учнів за основними напрямками позашкільної освіти і за напрямками дослідницько-експериментальної роботи, а саме: художньо-естетичного, туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, науково-технічного, військово-патріотичного, соціально-реабілітаційного, гуманітарного, фізичного, оздоровчого спрямування тощо;

- у сфері дошкільної освіти – створення освітнього простору для розвитку пропедевтичного напрямку діяльності МАН України;

- у сфері загальної середньої освіти – використання накопиченого досвіду навчально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів нового типу (гімназій, ліцеїв, колегіумів тощо); використання технологій індивідуального розвивального навчання; створення умов для інтеграції у навчально-виховний процес науково-дослідницької роботи учнів;

- у сфері професійно-технічної освіти – використання розроблених програм загальноосвітньої професійної підготовки учнів, матеріально-технічної бази, висококваліфікованих педагогічних кадрів та спеціалістів професійно-технічних навчальних закладів для розвитку

раціоналізаторської, винахідницької, науково-дослідницької діяльності учнівської молоді;

- у сфері вищої освіти – залучення студентської молоді до наукової, експериментальної діяльності в умовах НТУ та СНТ, запровадження новітніх технологій пошуку і підтримки обдарованої студентської молоді.

Головною умовою втілення зазначеного вище мають стати такі чинники:

- наступність, безперервність освіти;
- варіативність, альтернативність навчальних планів, навчальних програм, форм, методів та засобів навчання;
- інтеграція в навчанні;
- самоосвіта впродовж життя.

У МАН України на демократичних засадах і гуманістичних принципах розробляють різні моделі організації навчально-виховного процесу відповідно до перспектив розвитку територіальних відділень, наукових відділень, наукових секцій, НТУ та їх базових навчальних закладів.

Стабілізації діяльності МАН України сприятиме розширення мережі базових навчальних закладів.

Це стане можливим за умов:

- розвитку регіональної мережі позашкільних навчальних закладів – малих академій наук учнівської молоді як координаційних навчально-виховних та організаційно-методичних центрів;
- визначення базових навчальних закладів для НТУ;
- створення НТУ навчальних закладів різних типів;
- розвитку мережі секцій, гуртків, інших творчих об'єднань МАН за різними напрямками науково-дослідницької діяльності;
- відкриття філій позашкільних навчальних закладів у віддалених населених пунктах.

Навчально-виховний процес у навчальних закладах системи МАН України здійснюється у формі занять, гурткової роботи, уроків, лекцій, індивідуальних занять, вікторин, конференцій, змагань, походів, екскурсій, експедицій, практичних робіт у лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, на природі, а також в інших формах, передбачених статутом базового навчального закладу.

Учасниками навчально-виховного процесу в МАН України є:

- вихованці (учні, слухачі);
- директор, заступники директора закладу;
- педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, залучені до навчально-виховного процесу;
- батьки або особи, які їх замінюють;
- представники підприємств, установ та організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі;
- наукові та науково-педагогічні працівники наукових установ та вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації.

Педагогічні працівники МАН України є особами з високими моральними якостями, спеціалістами різних галузей освіти, науки, культури, виробництва тощо, які мають відповідну педагогічну чи іншу фахову освіту, належний рівень професійної компетентності.

Науково-педагогічний працівник – особа, яка за основним місцем роботи професійно займається педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною роботою.

Науковий працівник – вчений, який за основним місцем роботи і відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, підтверджену результатами атестації.

Навчально-виховний процес у навчальних закладах різних типів здійснюється відповідно до навчальних планів і навчальних програм, що їх

затверджує спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі освіти, інші центральні органи виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають навчальні заклади.

Типовий навчальний план (для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах) – державний нормативний документ, що регламентує організацію діяльності гуртків, секцій та інших творчих об'єднань за напрямками позашкільної освіти й рівнями навчання.

На основі типових навчальних планів розробляється навчальний план закладу на навчальний рік.

Навчальний план – нормативний документ навчального закладу, який складається відповідно до освітньо-професійної програми і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми і засоби проведення поточного та підсумкового контролю.

Навчальні плани навчальних закладів МАН України складають відповідно до рівнів класифікації секцій, гуртків, інших творчих об'єднань – початкового, основного і вищого.

Початковий рівень – секції, гуртки, інші творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на визначення інтересу до науково-дослідницької та пошукової діяльності, загального розвитку учнів, виявлення їх здібностей та обдарувань.

Основний рівень – секції, гуртки, інші творчі об'єднання, в яких учні поглиблено вивчають навчальні дисципліни (їх розділи чи окремі теми, не передбачені шкільною програмою). У цих об'єднаннях учні розвивають свої нахили, опановують практичні вміння та навички, виявляють стійкі інтереси та здібності до конкретної наукової галузі.

Вищий рівень – секції, гуртки, інші творчі об'єднання, в яких учні досягли певних результатів у науково-дослідницькій роботі, перемогли на конкурсах, виставках тощо. Об'єднання цього рівня задовольняють

інтереси і потреби вихованців у творчій, науково-дослідницькій діяльності, професійній і науковій підготовці.

Врахування рівня навчання учнів у МАН України дає змогу спланувати навчально-виховний процес навчальних закладів, НТУ, секцій, гуртків, інших творчих об'єднань; визначити відповідні завдання розвитку науково-дослідницької діяльності; розробити варіативні навчальні плани та програми.

Навчальна програма – документ нормативно-регламентувального характеру, що визначає зміст освіти, основні вимоги до опанування навчального курсу, форми та методи організації освітньої діяльності.

Під час навчання в секції, гуртку, іншому творчому об'єднанні учні опановують базову дисципліну.

Базова дисципліна – загальноосвітній навчальний предмет, профільний для навчання та проведення науково-дослідницької роботи у секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях за певними науковими напрямками, рівень навчальних досягнень з якого оцінюють під час проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України.

Метою навчального предмету чи спецкурсу є надання додаткових знань, вмінь та навичок, які мають поглибити і розширити світогляд учнів, їх знання про природу, всесвіт, науку, людину, культуру, техніку тощо, а також дають змогу опанувати методики проведення наукових досліджень, експериментів, написання наукових робіт, проектів, рефератів тощо.

Структурно-функціональна модель організації навчально-виховного процесу в МАН України передбачає три рівні навчання – початковий, основний та вищий.

I. Початковий рівень навчання передбачає оволодіння початківцями-дослідниками, слухачами МАН України системними знаннями про пошук, науку, наукові ідеї та видатних діячів науки. Учень МАН має навчитися складати план пошуку, дослідження, визначати мету й основну ідею

роботи, користуватися науковою літературою з бібліотечних фондів, вміти підготувати пошуковий (дослідницький) реферат, розвинути навички публічного виступу і захисту своїх ідей і проектів перед компетентною аудиторією тощо. На цьому етапі юному дослідникові допоможе вивчення спецкурсу з основ наукового дослідження, в якому розкриваються основи методології науково-дослідницької роботи, розповідається про засоби самостійного опрацювання інформації, організації підготовки до захисту наукового дослідження.

На початковому рівні навчання учні також мають визначитися з вибором базової дисципліни, поглиблене вивчення якої буде потрібне як для проведення пошуку, дослідів, так і для конкурсних випробувань.

Після завершення початкового рівня навчання учням присвоюють звання кандидата у дійсні члени МАН України та вручають відповідне посвідчення.

II. Основний рівень навчання кандидатів у дійсні члени МАН України передбачає поглиблене вивчення базових навчальних дисциплін, визначення разом з науковим керівником теми наукового дослідження, обсягу і терміну написання науково-дослідницької роботи.

Цей рівень передбачає широке запровадження форм індивідуального, заочного та дистанційного навчання. Використовуються лекційно-семінарські, інтерактивні, диференційовані, телекомунікаційні, індивідуальні методи навчання та створення проблемних ситуацій.

Учні – кандидати у дійсні члени МАН України працюють безпосередньо з науковими (педагогічними) керівниками, що має стимулювати їхню активну дослідницьку та інтелектуальну діяльність, виховувати впевненість у своїх можливостях, формувати власний погляд на проблему, закріплювати вміння самостійно і критично мислити, бачити й формулювати проблему, бути здатним генерувати нові ідеї, працювати з інформацією, збирати й аналізувати потрібні факти, висувати гіпотези.

Основними завданнями навчально-виховної роботи на цьому рівні є

здобуття навичок і вмінь:

- самостійно усвідомлювати проблему, формувати мету і завдання дослідження;
- працювати з різними джерелами, систематизувати й узагальнювати отримані дані;
- користуватися різними дослідницькими методами під час вирішення поставлених завдань;
- аргументувати висновки, що відповідають поставленим меті і завданням.

На основному рівні навчання передбачаються індивідуальні консультації, пошукова та дослідницька діяльність, проведення дослідів та експериментів, встановлення контактів із різними установами й організаціями.

Учні цього рівня навчання мають також опанувати спецкурс із основ саморозвитку юного науковця, мета якого – навчити учнів науково організовувати працю, оцінювати і самостійно розвивати творчі та ораторські здібності, увагу, мислення, пам'ять, навички конспектування, слухання, сприйняття. Крім того, учні мають навчитися поєднувати навчання і відпочинок, цінувати і розраховувати свій час, чітко й лаконічно записувати почуте.

Учні – кандидати у дійсні члени МАН України повинні вміти:

- формулювати мету і завдання дослідження;
- оперативно знаходити потрібну інформацію з різноманітних джерел;
- збирати і систематизувати інформацію;
- трансформувати інформацію, змінювати її обсяг, форму, виходячи з мети і завдань дослідження;
- аналізувати відображення проблематики дослідження у різних джерелах;
- сприймати альтернативні точки зору, висловлювати

аргументовану позицію «за» і «проти» щодо кожної з них;

- складати план роботи, визначати її логічну структуру;
- вести дискусію за проблемою дослідження, відповідати на запитання журі та опонентів;
- складати анотацію (власну рецензію) на свою роботу;
- визначати кінцевий результат дослідження та його перспективи;
- вільно орієнтуватися у змісті роботи, знаходити найцікавіші факти і результати;
- обґрунтовувати доцільність використання форм і методів ведення дослідження;
- використовувати для написання та захисту робіт необхідні наочні матеріали, аудіо-, відео- та комп'ютерну техніку.

За умов опанування зазначених умінь та навичок, а також активної участі у конкурсах, конференціях, майстер-класах за рішенням Президії територіального відділення МАН України учням присвоюють звання дійсного члена МАН України.

III. На вищому рівні навчання учні – дійсні члени МАН України поглиблюють засвоєні знання з базової дисципліни, доопрацьовують науково-дослідницьку роботу, отримують рецензії наукових співробітників базових вищих навчальних закладів, академічних установ. Для кожного дійсного члена МАН України забезпечується можливість проведення практико-дослідницької роботи у певних базових навчальних закладах, на підприємствах, в організаціях, лабораторіях, на кафедрах, у бібліотеках, архівах (за угодами).

На цьому рівні запроваджують технології навчання і виховання, які створюють умови для апробації і перевірки результатів наукового дослідження на практиці та підбиття його підсумків. Учні беруть активну участь у всеукраїнських і міжнародних конференціях, конкурсах науково-дослідницьких робіт тощо.

За результатами навчально-виховної та науково-дослідницької

роботи на цьому етапі учні повинні:

- розуміти вагомість процесу дослідження;
- усвідомлювати свою роль як дослідника, майбутнього вченого;
- розвивати наполегливість, самоконтроль, самооцінку, мобільність та оперативність у вирішенні проблем дослідницької роботи;
- вміти використовувати результати дослідження у навчально-пізнавальній діяльності та практичній роботі.

За підсумками навчання на вищому рівні визначають найталановитіших дійсних членів МАН України, які отримують рекомендації щодо продовження науково-дослідницької роботи у СНТ вищих навчальних закладів.

Результати науково-дослідницької діяльності юного дослідника відображаються у Матрикулі особистих досягнень учня, в якому фіксуються успіхи у навчанні, дослідницькій роботі, участь у конкурсах, конференціях, олімпіадах тощо.

Матрикул, який виконує функції своєрідної залікової книжки, надає можливість простежити поетапне становлення юних дослідників упродовж усього періоду навчання від слухача до дійсного члена МАН України, здійснювати моніторинг наукових здобутків вихованців, а також об'єктивно оцінювати ефективність організації навчально-виховного процесу у навчальних закладах.

У процесі навчання в МАН України юний дослідник задовольняє особистісні потреби:

- творчі (розширення світогляду про науку, освіту, культуру і мистецтво);
- пізнавальні (поглиблення знань, вмінь і навичок з різних навчальних дисциплін);
- комунікативні (спілкування з однолітками, педагогами і вченими);
- дозвіллеві (проведення вільного від навчання часу в колі однодумців: у наукових гуртках, таборах, походах, екскурсіях, на зльотах і

зборах);

- профорієнтаційні (вибір майбутньої професії).

Якість навчально-виховного процесу в МАН України можна підвищити за умов:

- подальшого розвитку мережі позашкільних навчальних закладів – малих академій наук учнівської молоді у регіонах;
- забезпечення державних гарантій доступності та рівних можливостей отримання учнями міської і сільської мережі навчальних закладів додаткових освітніх послуг, спрямованих на розвиток дітей, які прагнуть займатися науково-дослідницькою діяльністю;
- створення єдиного освітнього середовища для юних дослідників на основі наступності змісту базової освіти, профільної позашкільної, професійно-технічної та у перспективі вищої освіти;
- розроблення і впровадження у навчально-виховний процес нових інформаційних технологій, в тому числі телекомунікаційних проектів і різних форм дистанційного навчання;
- підвищення соціального статусу педагогів, заохочення вчених, спеціалістів-освітян, які працюють з юними дослідниками;
- унормування законодавства щодо гарантованого виділення коштів із бюджетів усіх рівнів на матеріально-технічне забезпечення пошуку, розвитку і підтримки учнів, здібних до науково-дослідницької діяльності.

VII. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ УЧНІВ У МАН УКРАЇНИ

Стратегія розвитку МАН України передбачає модернізацію пошукової та науково-дослідницької роботи обдарованих дітей, формування їхніх дослідницьких компетентностей: інформаційної, комунікативної, загальнокультурної, ціннісно-змістової, інноваційної, організаційної діяльності тощо. Це зумовлює оновлення змісту, форм і методів організації науково-дослідницької діяльності учнів.

Проблемами, які гальмують або знижують якість пошукової, експериментальної, дослідницької та наукової діяльності як важливого фактора формування особистості дослідників, є:

- ігнорування керівниками навчальних закладів різних типів значення роботи секцій, гуртків, інших творчих об'єднань як пріоритетної форми організації науково-дослідницької діяльності учнів;
- формальне ставлення до здійснення навчально-виховного процесу в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях, підготовка учнями переважно реферативних робіт;
- недосконалість науково-методичного та нормативно-правового забезпечення навчально-виховного процесу в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях;
- формалізм у методиці відбору робіт учнів для участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт;
- незадовільний стан матеріально-технічної бази закладів, відсутність якісного лабораторного обладнання для проведення учнівських досліджень;

- відсутність наукового обґрунтування вікових особливостей учнів, а також диференційованих заходів з пошуку, розвитку і підтримки талановитих дітей як дошкільного, так і молодшого, середнього та старшого шкільного віку.

Сучасний стан організації пошукової, експериментальної, науково-дослідницької роботи з учнями вимагає:

- пріоритетного розвитку МАН України як позашкільної освітньої системи, в рамках якої діти, здобуваючи освіту в навчальних закладах різних типів, можуть поглиблювати знання з певних базових дисциплін, розвивати вміння і навички за своїми інтересами, займатися науковим дослідженням;

- нормативно-правового та науково-методичного обґрунтування створення і функціонування різних моделей організації пошукової та науково-дослідницької роботи в МАН України;

- побудови поетапного зростання учня як дослідника від початкового до основного та вищого рівня навчання, що має здійснюватися в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях, НТУ. Крім того, визначений освітній маршрут юного дослідника має бути спланованим, мотивованим і стимульованим;

- науково-методичного обґрунтування ототожнення навчального процесу з процесом пошукового, експериментального, наукового дослідження, що стимулюватиме учня до досягнення певного успіху;

- впровадження різноманітних форм активної самостійної дослідницької діяльності учнів, що сприятиме їх саморозвитку, самовихованню та самовдосконаленню;

- впровадження у практику науково-методичного обґрунтування і визначення статусу науково-дослідницької, навчально-дослідницької роботи, а також навчально-творчого реферату, що сприятиме диференційованому підходу до участі юних дослідників у конкурсах, змаганнях та виставках;

- нормативно-правового, матеріально-технічного, інструктивного, науково-методичного забезпечення проведення комплексу заходів із державного регулювання розвитку МАН України у сільській місцевості;
- державної підтримки підсумкових форм навчально-дослідницької, науково-дослідницької роботи – конкурсів, фестивалів, виставок, олімпіад, турнірів учнівської молоді.

Освітня система МАН України передбачає, що науково-дослідницька робота учнів має бути визнана головною педагогічною технологією виховання майбутніх науковців.

Науково-дослідницька діяльність учнів під керівництвом науковців і педагогів має відповідати таким вимогам:

- науковий підхід до дослідження, яке здійснює учень, що вимагає реалізації таких принципів: природовідповідності (Я-концепція), усвідомлення (проблеми, мети, завдань дослідження та його наслідків), самодіяльності (учень має володіти ходом дослідження через свій особистий досвід), наочності (дослідження проводиться в різних умовах, за допомогою літературних джерел, відображається в таблицях, схемах, кресленнях), культуровідповідності (врахування традицій світосприйняття і традицій взаємодії, що існують у певному соціальному середовищі);
- науково-дослідницька діяльність учнів має бути пов'язана з розв'язанням певних творчих завдань і проведенням власного дослідження;
- науковий керівник учня, який здійснює науково-дослідницьку роботу, повинен розуміти, що дослідження учнів відрізняються від наукових робіт вчених. Результатом учнівських робіт не обов'язково мають бути об'єктивно нові знання. Важливо, щоб робота містила елементи наукової новизни і свідчила про особистий внесок дослідника у розв'язання порушеної проблеми;
- здобуття учнями знань про науку, наукові відкриття, наукові школи, про вчених вітчизняної та світової науки; вдосконалення знань,

умінь і навичок самостійної пошуково-дослідницької роботи; усвідомлення вагомості пошуку і дослідження у досягненні мети; розвиток самоконтролю, самооцінки, самовиховання; удосконалення вміння використовувати результати досліджень у навчально-пізнавальній роботі й життєвій практиці.

Серед засобів формування в учнів стійкого інтересу до науково-дослідницької роботи слід виокремити такі: захопливе навчання та виховання; різноманітність форм і методів, що притаманні позашкільній освіті; новизна навчального матеріалу, змісту досліджуваної проблеми; створення ситуації успіху; створення позитивного мікроклімату у відносинах «учень – педагог – вчений»; особистісний підхід до організації навчально-виховного процесу; оприлюднення досягнень юного дослідника у секції, гуртку, іншому творчому об'єднанні (на конкурсах, конференціях, виставках); високий рівень професійної підготовки керівників наукових секцій, інших організаторів діяльності МАН України. У навчальній діяльності є важливою стійка мотивація до наукової роботи. У процесі розвитку учень інтелектуально збагачується, стає більш активним та соціально спрямованим.

З перших кроків навчання дітей у науковій секції важливо створити умови для: самостійності у виборі дослідження та конкретної його форми; організації самостійної праці; самоосвіти в процесі опанування нових знань; самоконтролю у процесі самоосвіти і регулювання власної діяльності; самовиховання, завдяки якому відпрацьовуються здібності до самооцінки та самоаналізу; виховання вимогливості до себе тощо.

У роботі з учнями потрібно чітко визначати статус пошукових та науково-дослідницьких робіт, а саме:

- реферативна робота – це добір матеріалів та опублікованих джерел, які найповніше висвітлюють досліджувану проблему. Певною мірою її можна розглядати як підготовчий етап до дослідницької діяльності;

- навчально-дослідницька діяльність – технологія навчання, мета якої полягає у набутті учнями функціональних навичок дослідження як універсального способу пізнання дійсності, розвитку здатності до дослідницького типу мислення, активізації особистісної позиції в інтелектуальному розвитку на основі набуття суб'єктивно нового знання;

- науково-дослідницька діяльність – вид діяльності, спрямований на вивчення об'єкта дослідження за допомогою наукових методів із метою встановлення закономірностей його функціонування та розвитку, результатом чого є продукування нового знання;

- науково-дослідницька робота учня – самостійно виконане учнем наукове дослідження за визначеною структурою, яке передбачає: розкриття сутності й стану наукової проблеми, обґрунтування актуальності обраної теми, визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, опрацювання наукової та науково-методичної літератури, отримання результатів, а також формулювання власних висновків. Головними критеріями оцінки науково-дослідницької роботи є її актуальність, наукова новизна, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. У процесі науково-дослідницької діяльності учні опановують способи та методи наукового пізнання світу, поглиблюють знання з базових навчальних дисциплін, отримують нові знання, не включені до шкільної програми;

- навчально-творча дослідницька робота – діяльність учнів, спрямована на дослідження різноманітних об'єктів, процесів і явищ розвитку літератури, культури, мистецтва тощо за певними методиками та відповідно до інтересів дослідників.

VIII. СПІВРОБІТНИЦТВО МАН УКРАЇНИ З НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ ТА ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Пріоритетом діяльності територіальних відділень МАН України має стати розвиток співробітництва з вищими навчальними закладами, академічними установами, науковими центрами, поглиблення між ними відносин за допомогою укладених угод тощо.

Співробітництво МАН України з науковими установами та вищими навчальними закладами передбачає:

- проведення заходів, спрямованих на виконання національних та міжнародних проектів, планів, програм тощо;
- вирішення проблем інформаційного забезпечення;
- проведення досліджень щодо формування ринку освітніх послуг у мережі навчальних закладів різних типів;
- підключення серверу підтримки навчальної взаємодії;
- укладання договорів та угод про співробітництво;
- призначення наукових консультантів із числа співробітників наукових установ та вищих навчальних закладів.

Договори та угоди про співробітництво мають бути спрямовані на:

- розроблення нормативно-правової бази для здійснення спільної організаційної, науково-методичної та освітньої діяльності щодо реалізації спільних заходів;
- розроблення спільних програм і проектів з організації пошукових, навчально-дослідницьких, дослідницько-експериментальних робіт тощо відповідно до визначених напрямів діяльності установ;
- створення програмних та інформаційно-технологічних засобів, розроблення дидактичних і науково-методичних матеріалів, навчальних

посібників щодо організації навчально-виховної та науково-дослідницької роботи;

- використання навчально-наукової бази установ з метою цілеспрямованої підготовки дітей та учнівської молоді до дослідницької, конструкторської і винахідницької діяльності в різних галузях науки і техніки;

- сприяння вільному доступу учнів і педагогів до інформаційних, навчальних та інших ресурсів наукових установ та вищих навчальних закладів;

- розроблення спеціальних методик виявлення, розвитку і підтримки обдарованих дітей у дошкільних, позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладах;

- створення системи мотиваційної підтримки роботи з обдарованими дітьми;

- проведення спільних конференцій, семінарів, тренінгів, конкурсів, олімпіад, турнірів, виставок, інших заходів, спрямованих на пошук та розвиток талановитих дітей, підготовку обдарованої молоді до вступу до вищих навчальних закладів і продовження наукової діяльності.

Спільна робота передбачає:

- створення на базі вищих навчальних закладів різних типів, наукових установ НТУ та СНТ;

- відкриття при окремих кафедрах, факультетах ВНЗ наукових секцій, наукових відділень, організація філій позашкільних навчальних закладів тощо;

- розроблення програм і проектів спільної роботи НТУ та СНТ;

- залучення до керівництва науково-дослідницькою роботою учнів і студентів досвідчених викладачів, науковців, запровадження певних методик наукових досліджень, рекомендації щодо тематики науково-дослідницьких робіт, популяризація наукових знань;

- організацію практичної роботи з учнями на базі наукових установ,

ВНЗ, у бібліотеках, в архівах;

- підготовку студентів вищих навчальних закладів різних типів до керівництва НТУ.

Під час реалізації зазначених форм співпраці навчальних закладів МАН з науковими установами та вищими навчальними закладами слід брати до уваги, що МАН України:

- є закономірним багаторічним надбанням освіти нашої держави, що має свої традиції, досвід організації навчально-творчої, навчально-дослідницької, пошукової та науково-дослідницької діяльності;

- це освітня система, створена за державним замовленням, подальший її розвиток підтримується на державному рівні;

- на її базі поступово впроваджують нові технології у державну систему пошуку, розвитку і підтримки учнівської та студентської молоді, здібної до науково-дослідницької діяльності.

ІХ. ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНОГО ДОСЛІДНИКА – ГОЛОВНИЙ ПРІОРИТЕТ МАН УКРАЇНИ

Відповідно до стратегічних державних документів щодо розвитку освіти важливими завданнями МАН України є формування ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності.

Головна мета педагогічних колективів навчальних закладів системи МАН України – формування творчої особистості юного дослідника, виховання молоді людини як громадянина на основі оволодіння гуманістичними цінностями, нормами демократичної культури.

Досягненню цієї мети сприяють такі основні принципи:

- творчої діяльності та самостійності учнів (виявлення творчих сил дитини, розвиток її самостійності у пошуковій, дослідницькій роботі);
- демократизації (співпраця педагога та учня, відмова від авторитарного стилю);
- гуманізації взаємин педагога та учня (сприйняття особистості учня як вищої соціальної цінності, визнання його права на свободу, незалежну думку, виявлення індивідуальності).

Реалізація цих принципів забезпечується за умови якісного здійснення навчально-виховного процесу, який має ґрунтуватися на таких засадах:

- особистісно-орієнтованому навчанні й вихованні;

- впровадженні принципів самореалізації, самоактуалізації, самоконтролю і саморозвитку особистості;
- партнерстві учасників навчально-виховного процесу шляхом створення для них сприятливого освітнього середовища;
- індивідуалізації навчання.

Особистісно-орієнтоване навчання і виховання має важливе значення для досягнення юним науковцем поставленої мети. Важливим фактором у вихованні є залучення учнів до дитячо-дорослого освітнього товариства, яке виникає у процесі реалізації наукового дослідження, сприйняття його норм і цінностей. Крім того, важливе значення має різноманітність форм організації дослідницької діяльності, проведення виїзних заходів, екскурсій, експедицій, конференцій, конкурсів.

Створення виховних ситуацій в умовах наукового об'єднання має сприяти соціальному становленню учня, виявленню його творчого потенціалу, формуванню певних рис характеру у процесі поступового зростання майбутнього вченого. Зміст виховного процесу повинен задовольняти вибірковість навчальної діяльності учня, створювати сприятливе освітнє, виховне середовище для його самостійної пошукової, дослідницької, експериментальної роботи.

Постає питання про виховне середовище та виховний простір розвитку особистості юного дослідника.

У сучасній педагогіці виховне середовище розглядають як сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, що створюють умови для розвитку і діяльності особистості, її творчої самореалізації, передачі їй суспільно-історичного досвіду людства і національної культури, впливу на її фізичні, психічні та соціально-адаптивні можливості.

Виховний простір – це духовний простір учня й педагога, простір культури, простір соціальних життєвих виборів особистості, котра самореалізується в різних виховних середовищах (шкільне, позашкільне, вузівське, академічне тощо).

Процес виховання особистості як багатофакторне динамічне і цілеспрямоване явище необхідно планувати і прогнозувати на досягнення успіху – позитивного результату організації спільної діяльності юних дослідників, педагогів, вчених у процесі наукового дослідження і поетапного зростання члена МАН України. При цьому взаємодія (співпраця) відображає багатогранність партнерських відносин між вихованцем і вихователем як рівноправними суб'єктами, а розвиток і самовиховання у юних науковців особистісних рис, завдяки яким вони стають шукачами, дослідниками, експериментаторами, мають відбуватися цілеспрямовано за розробленим планом і відповідно до поставлених завдань.

Таким чином, розвиток і виховання особистості юного дослідника передбачає:

- розвиток творчих рис характеру, а саме: цілеспрямованості, допитливості, критичності розуму, самостійності, а також організованості, працелюбності, порядності, відповідальності;
- творчу спрямованість діяльності, усвідомлення учнем значення творчих, гуманістичних потреб, мотивацій, мети як провідних у її розвитку та життєдіяльності;
- формування духовних, загальнолюдських цінностей, громадянської свідомості;
- формування самосвідомості, що виявляється у самопізнанні та адекватній самооцінці, самоорганізації, самовдосконаленні, емоційній саморегуляції юного дослідника;
- розвиток творчих якостей інтелектуального, діалектичного та цілісного сприйняття дійсності, спостережливості учня, його творчої уяви та фантазії, інтуїції, уваги і пам'яті, які необхідні під час проектування та прогнозування дослідження;
- постійне зростання потенціалу творчої діяльності юного дослідника та бажання здобувати нові знання у певній галузі, вміння

творчо їх використовувати, експериментувати, досліджувати, брати активну участь у реалізації різних соціальних проектів, програм;

- формування потреби спілкування з творчими особистостями, зокрема вченими, діячами освіти і культури.

Слід приділити значну увагу вихованню юних дослідників як активних особистостей, здатних критично мислити, обстоювати свою думку, виявляти лідерські якості, приймати самостійні рішення, генерувати нові ідеї тощо.

Цьому сприятиме розвиток учнівського самоврядування в МАН України, спрямований на розширення діапазону діяльності дітей і дорослих, можливості їх співдружності, спільного творчого пошуку та ініціативи.

Органом учнівського самоврядування може стати Всеукраїнський учнівський парламент, до складу якого слід залучати виборних осіб територіальних відділень МАН, учнів-лідерів, які вже досягли певних успіхів у науково-дослідницькій діяльності та просвітницько-масовій роботі.

Всеукраїнський учнівський парламент має стати ініціатором проведення оглядів-конкурсів, конференцій, зборів тощо та підсумкових форумів учнів – членів МАН.

Включення учнів – членів учнівського Парламенту в процеси, що відбуваються в українському суспільстві, в освіті, в МАН України, стане для них досвідом активної і компетентної участі у суспільному житті.

Виховання юних дослідників, майбутньої наукової еліти – загальнодержавна справа, яка потребує певних дій в освітній діяльності. МАН України має готувати свідому національну інтелігенцію, сприяти оновленню інтелектуального генофонду нації, примножувати культурний потенціал країни. Така спрямованість діяльності МАН України забезпечить ефективність підготовки наукових спеціалістів.

Х. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС-ЗАХИСТ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ УЧНІВ – ЧЛЕНІВ МАН УКРАЇНИ – СИСТЕМА ПОШУКУ, РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Основною складовою системи виявлення, розвитку і підтримки здібних до наукової діяльності учнів є Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України (далі – Конкурс). Конкурс є стрижнем організації всієї науково-дослідницької роботи в Україні, найбільшим масовим та значущим заходом, спрямованим на стимулювання інтересу учнівської молоді до творчого пошуку, створення умов для формування їх наукового світогляду, оволодіння методами пізнавальної діяльності.

Відповідно до головної мети діяльності МАН України – примноження наукового потенціалу країни – основними завданнями Конкурсу є виявлення та підтримка обдарованих дітей, залучення інтелектуально і творчо обдарованої учнівської молоді до науково-дослідницької та експериментальної роботи, формування її активної громадянської позиції, виховання самостійності, наполегливості, вміння формувати й обстоювати власну думку.

Конкурс проводиться у три етапи:

I етап – районний (міський);

II етап – регіональний;

III етап – всеукраїнський.

З метою широкого залучення до науково-дослідницької діяльності обдарованої учнівської молоді з усіх регіонів України першому етапу Конкурсу мають передувати відбіркові етапи у секціях, гуртках, інших

творчих об'єднаннях, наукових товариствах учнів навчальних закладів. У такий спосіб кожна дитина незалежно від місця проживання матиме змогу продемонструвати свої інтелектуальні здобутки і дослідницький потенціал. Останнє, своєю чергою, дасть змогу виявляти здібних до наукового пошуку учнів, стимулювати інтерес широкого кола школярів до наукової діяльності.

Строки, місце та умови проведення I та II етапів Конкурсу визначають і затверджують Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Строки та умови проведення III етапу Конкурсу визначає Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Конкурс організовується за науковими відділеннями МАН України, які об'єднують наукові секції за відповідними напрямками науки. Структура наукових відділень Конкурсу, що затверджується Президією МАН України, поетапно наближається до структури НАН України. Характерною особливістю структури наукових відділень МАН є динамічність – орієнтованість на задоволення зростаючих інтелектуальних запитів і потреб учнів у реалізації їхніх дослідницьких інтересів у різних сферах наукового знання.

З метою належної оцінки наукових здобутків учнів програма Конкурсу передбачає такі форми роботи:

- заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт (провідні фахівці попередньо знайомляться з результатами наукових досліджень конкурсантів та оцінюють роботи відповідно до Основних вимог до написання, оформлення та представлення учнівських науково-дослідницьких робіт);
- оцінювання навчальних досягнень учасників із базових дисциплін (учасники демонструють набуті знання з базових навчальних дисциплін шляхом написання контрольних робіт);

- захист науково-дослідницьких робіт (під час публічного захисту результатів наукових досліджень учнів оцінюють їх вміння стисло й аргументовано подавати матеріал, чітко та логічно висловлювати власну думку, грамотно вести дискусію, дотриматися регламенту тощо).

Учасниками Конкурсу є учні 9–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів та учні, вихованці, слухачі (відповідного віку) позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів, студенти вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації, які активно займаються науково-дослідницькою діяльністю. Також у Конкурсі можуть брати участь учні 7–8-х класів за умови виконання ними випробувань із базових дисциплін за програмами 9-го класу.

Склад журі Конкурсу формується за відповідними секціями наукових відділень МАН України з наукових працівників Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України, науково-педагогічних і педагогічних працівників навчальних закладів. Кураторами наукових відділень є академіки НАН України – члени Президії МАН України, керівники галузевих інститутів НАН України.

Система проведення Конкурсу, що існує, створена завдяки консолідації зусиль академічних, наукових, педагогічних, учнівських колективів. Вона є вагомим досягненням вітчизняної освіти і науки. На сучасному етапі це багатоступенева технологія пошуку, розвитку і підтримки талановитих та обдарованих учнів. Однак на сьогодні залишається актуальною проблема вдосконалення організації цього інтелектуального заходу на усіх його етапах. У зв'язку з цим постало питання про необхідність покращення діяльності навчальних закладів, наукових установ, органів виконавчої влади з питань підготовки та проведення Конкурсу.

З метою охоплення якомога більшої кількості учнів навчальних закладів різних типів, особливо сільської місцевості, необхідно розробити

ефективні механізми стимулювання пошукової, навчально-дослідницької діяльності та наукової творчості учнів. Для цього потрібно посилити науково обґрунтовану цільову систему пошукових заходів, особливо на I етапі Конкурсу.

Ця робота потребує чіткої диференціації відповідно до:

- вікових особливостей учнів;
- ступеня підготовки учнів до написання пошукових робіт;
- рівня знань учнів із базової дисципліни;
- місця розташування навчального закладу і поширення заочних, дистанційних форм залучення учнів до пошукової, науково-дослідницької роботи.

Впровадження системи пошукових заходів на I етапі Конкурсу потребує нових педагогічних технологій, наукового обґрунтування та наукових доробок. Розроблені умови проведення зазначених заходів мають передбачати участь широкого кола учнів шкіл віддалених районів, міст і сільської місцевості. Переможці можуть отримувати направлення до регіональних та Всеукраїнських очно-заочних профільних шкіл, а кращі автори наукових доробок – рекомендації до участі в інших інтелектуальних заходах МАН України.

На цьому етапі доцільним має стати обов'язкове опанування учнями – вихованцями наукових секцій, гуртків, інших творчих об'єднань, наукових товариств учнів короткотермінових навчальних програм з основ науково-дослідницької діяльності, методики проведення наукового дослідження тощо.

Потребують модернізації технології проведення II та III етапів Конкурсу, насамперед, шляхом усунення застарілих, заформалізованих підходів до написання учнями науково-дослідницьких робіт та оцінки їх якості.

У заходах цих етапів Конкурсу слід застосувати диференційований підхід щодо залучення його учасників: слухачів, кандидатів у дійсні члени

МАН України, дійсних членів МАН України.

Посиленої уваги потребує впровадження нових інтегративних педагогічних технологій підтримки учнів – дійсних членів МАН України в період їх вступу до вищих навчальних закладів та зарахуванні їх у члени студентських наукових товариств за напрямленнями МАН України.

Система пошукових заходів має сприяти удосконаленню системи виявлення, розвитку і підтримки дітей, учнівської молоді, для яких інтелектуальна діяльність, наукова творчість стане їхньою органічною, сутнісною складовою.

Важливою умовою участі в Конкурсі широкого кола учнівської аудиторії є легітимність процедури визначення його результатів. Основою легітимності є впевненість школярів, батьків та педагогів у неупередженості, правдивості та принциповості заходу. З цією метою потрібно приділити увагу забезпеченню відкритості і прозорості Конкурсу. Об'єктивність висвітлення його результатів потребує налагодження системи максимального громадського контролю за процесами, що відбуваються на заході. Ця система має включати залучення спостерігачів від наукових установ, вищих навчальних закладів і громадських організацій; ведення веб-трансляції захистів науково-дослідницьких робіт учнів; допуск засобів масової інформації тощо.

XI. РОЛЬ МАН УКРАЇНИ У ВИБОРІ ЮНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МАН України орієнтована на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентоспроможність у європейському та світовому просторі, виховання нового покоління вчених, яке буде захищеним і мобільним на ринку праці, духовно орієнтованим і самореалізованим.

В умовах навчально-виховного процесу в секціях, гуртках, інших творчих об'єднаннях слід посилити увагу до проблеми вибору юними дослідниками майбутньої професійної діяльності, вивчати, аналізувати та спрямовувати профорієнтаційну активність учнів на оволодіння такими компонентами змісту профільного самовизначення:

- знання про світ професій, що поєднує в собі інформацію про види професійної праці, зокрема про обраний учнем напрям наукового дослідження;
- образ «Я», що поєднує в собі знання про індивідуальні особливості учня, його можливості й інтереси згідно з вибором майбутньої професійної діяльності, створення відповідної програми самовдосконалення;
- знання технології професійного самовизначення.

Для цього необхідно формувати у юних дослідників активне ставлення до власного майбутнього, вміння застосувати свої здібності у реальному житті. Саме тому слід здійснювати психологічне забезпечення профорієнтаційної роботи з учнями; узгоджувати дії наукових, педагогічних, методичних, соціальних, психологічних і медичних служб у реалізації профорієнтаційних програм з учнями відповідно до їх запитів і запитів соціуму; залучати батьків до створення підґрунтя для планування дослідником свого маршруту до профілю майбутньої наукової діяльності.

На сучасному етапі МАН України відіграє значну роль у професійному становленні особистості. Метою професійного виховання учнів в умовах наукових секцій, гуртків, інших творчих об'єднань має бути спрямованість особистості на вибір певного виду діяльності та прищеплення дослідникам якостей, які знадобляться їм у навчальній, професійній діяльності, громадській роботі, спілкуванні з друзями, батьками тощо.

Організатори виховної діяльності з юними дослідниками мають розрізняти поняття «професійна орієнтація», «професійне самовизначення» та «допрофесійна підготовка».

Професійна орієнтація – комплекс психолого-педагогічних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу вибору професії та майбутнього працевлаштування дослідників відповідно до їхніх бажань, нахилів і сформованих здібностей та з огляду на потребу у спеціалістах в усіх сферах діяльності суспільства.

Професійне самовизначення – процес прийняття дослідником рішення щодо вибору майбутньої трудової діяльності. Його суть полягає в усвідомленні індивідумом себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності. У цей період передбачається самооцінка учнем своїх індивідуальних психологічних якостей і порівняння своїх можливостей з психологічними вимогами обраної професії до спеціаліста; усвідомлення відповідальності за реалізацію своїх здібностей, саморегуляція поведінки, спрямованої на досягнення мети. Професійне самовизначення розглядається як свідомий вибір професії.

Допрофесійна підготовка – процес психолого-педагогічного впливу, який сприяє усвідомленому вибору учнем професії та формує знання, вміння і навички з певного напрямку творчої діяльності.

ХІІ. ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ МАН УКРАЇНИ

Освітня система МАН України постійно розвивається і вдосконалюється завдяки багаторічній практиці формування кадрової політики, добору та підготовки педагогів, науковців, спеціалістів у галузі освіти і науки. У нових умовах її розвитку необхідно передбачити відбір кадрів нової генерації, здатних розвивати і впроваджувати нові технології наукової, науково-дослідної, експериментальної роботи учнів, а також втілювати в діяльність МАН України педагогічні інновації щодо соціального управління, психології управління, володіння педагогічним менеджментом, передовими інформаційними технологіями тощо.

Існує потреба у педагогові, який відрізняється системним сприйняттям педагогічної реальності позашкільної освіти, організації науково-дослідницької діяльності учнів, володіє сучасними технологіями, здатен до зіставлення власного досвіду з тим, що напрацьований на рівні світової педагогічної науки і практики.

З метою підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів має бути сформована цілісна багаторівнева система підготовки кваліфікованих спеціалістів, які працюють з інтелектуально обдарованими дітьми та молоддю.

МАН України вже має певну систему проведення різноманітних заходів всеукраїнського, регіонального та місцевого рівнів щодо підвищення професійної майстерності педагогів, спеціалістів різних галузей: семінарів-практикумів, круглих столів, конференцій, конкурсів науково-методичних розробок, педагогічної майстерності, курсів тощо. На базі НЦ МАНУ проводяться заходи з підвищення професійної

майстерності організаторів діяльності МАН: управлінських кадрів, педагогів, методистів, наукових співробітників, керівників секцій та ін.

Проте, існує необхідність у розширенні цього напрямку діяльності. Основними концептуальними завданнями у цій роботі мають стати:

- створення організаційних умов для безперервного вдосконалення фахової освіти і кваліфікації педагогічних працівників;
- розвиток творчих можливостей педагогів, вивчення, узагальнення і поширення педагогічного досвіду;
- інформаційно-просвітницька діяльність;
- вироблення системи основних понять про позашкільну освіту з дослідницько-експериментального напрямку;
- забезпечення єдності підходів під час організації навчально-виховного та науково-дослідницького видів діяльності;
- залучення педагогів до науково-методичної роботи;
- обмін досвідом;
- спільне вирішення поточних проблем діяльності;
- апробація та запровадження нових освітніх технологій та систем;
- керівництво роботою методичних об'єднань територіальних відділень та координація їх діяльності.

Варто також відзначити, що сучасні педагогічні реалії потребують переходу від традиційного інформаційно-рецептивного підходу в системі підвищення кваліфікації до проблемно-методологічного, що передбачає єдність і взаємозв'язок аналізу реальних проблем і завдань практичної діяльності, моделювання їх як структурних одиниць предметного змісту навчальної діяльності.

Вкрай важливим є диференційований підхід до проведення тих чи інших форм занять, що забезпечується виявленням мікрогруп педагогів, наукових співробітників, інших спеціалістів, яких можна об'єднати загальними інтересами і рівнем підготовки, створенням диференційованих блоків лекційних і практичних занять. У розвитку професійної

компетентності педагогів перше місце посідає розроблення шляхів підвищення рівнів гуманітарних знань і практично значущих педагогічних творчих завдань. Слід зважати на те, що головним фактором професійної готовності педагога до інноваційної діяльності є його здібності до методичної діяльності, а також прагнення до саморозвитку та самовдосконалення.

Важливою сутнісною характеристикою науково-педагогічних працівників МАН України, складовою їх професійної підготовки, показником рівня сформованості їх компетентності є педагогічна культура.

У роботі з підвищення професійної кваліфікації необхідно формувати і розвивати такі якості особистості педагога:

- психолого-педагогічні знання, вміння та навички, що передбачають знання про обдарованість, психологічні особливості обдарованих дітей, особливості професійної кваліфікації спеціалістів, які займаються організацією науково-дослідницької роботи; уміння і навички у галузі дидактики і методики навчання обдарованих дітей та молоді, психолого-педагогічного консультування дітей та їхніх батьків;

- професійно-особистісну позицію педагогів, яка дає змогу успішно активізувати й розвивати дитячу обдарованість;

- професійно важливі особистісні якості педагогів: інтелект, креативність, комунікативність, пізнавальну і внутрішню професійну мотивацію, емпатію, самооцінку, предметну і навчальну компетентність, академічну базу, потребу в самовдосконаленні та самоосвіті, широту інтересів.

У процесі підвищення професійної майстерності педагогічних і науково-педагогічних працівників мають реалізуватися діагностична, компенсаторна, адаптаційна, пізнавальна і прогностична функції.

Формування професійної компетентності педагога МАН України передбачає не лише науково-методичний супровід професійного зростання, а й особистісний вибір, що веде до створення власної траєкторії професійного зростання.

ХІІІ. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАН УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується розширенням усіх форм міжнародної співпраці, що надає більше можливостей для всебічного розвитку обдарованих дітей і молоді, реалізації їхніх індивідуальних творчих потреб.

Міжнародна робота є невід'ємною складовою діяльності МАН України. Її головними завданнями є інтегрування у світове освітнє, наукове та культурне співтовариство, розширення наукових контактів, участь у міжнародних програмах та проектах науково-дослідницького спрямування тощо.

Одним зі стратегічних напрямів подальшого розвитку міжнародної діяльності є розроблення цільової програми щодо міжнародних зв'язків МАН України.

Концептуальними положеннями зазначеної програми слід визначити:

- організацію партнерських відносин з іноземними навчальними закладами;
- стажування педагогічних кадрів МАН України з метою підвищення педагогічної майстерності;
- навчання учнів МАН України на базі науково-дослідницьких лабораторій зарубіжних навчальних закладів та наукових установ;
- участь педагогічних працівників та вихованців у міжнародних проектах науково-дослідницького спрямування;
- організацію, планування і виконання спільних наукових досліджень із навчальними та науковими установами зарубіжних країн;
- обмін інформацією з іноземними установами, фондами та навчальними закладами;

- співпрацю з іноземними організаціями в рамках чинних угод;
- обмін досвідом науково-методичної роботи щодо організації науково-дослідницької діяльності;
- організацію спільних науково-освітніх масових заходів з обдарованими дітьми та молоддю (проведення виставок, зустрічей, конкурсів, круглих столів, конференцій тощо);
- організацію двосторонніх візитів освітян, які працюють над проблемами розвитку і підтримки обдарованих дітей (проведення семінарів, тренінгів, педагогічних майстерень тощо);
- вивчення досвіду роботи з обдарованими дітьми та організації науково-дослідницької діяльності учнівської молоді в зарубіжних країнах;
- створення відкритої інформаційно-аналітичної бази щодо міжнародних організацій, навчальних закладів та установ, які займаються проблемами розвитку обдарованої учнівської молоді;
- моніторинг чинних та перспективних міжнародних програм роботи з обдарованими дітьми та молоддю;
- популяризацію міжнародної діяльності МАН України;
- поширення інформації про систему роботи з обдарованою молоддю в Україні серед іноземних держав.

Стратегічні завдання щодо удосконалення міжнародної діяльності МАН України у сфері роботи з обдарованими дітьми та молоддю мають реалізовуватися згідно з рішеннями про членство Національного центру «Мала академія наук України» у провідних зарубіжних організаціях, а саме:

- Всесвітній Раді з питань обдарованих і талановитих дітей (WCGTG);
- Європейській Раді високих здібностей (ЕСНА);
- Європейській асоціації установ вільного часу для дітей та молоді (EAICY).

Перспективним завданням у діяльності МАН України є реалізація

проектів і програм згідно з міжнародними угодами про співпрацю та проведення наукових шкіл для педагогічних кадрів та учнів – членів МАН України з провідними зарубіжними науковими організаціями та установами, а саме:

- Європейською організацією з ядерних досліджень (CERN, м. Женева, Швейцарія);
 - Об'єднаним інститутом ядерних досліджень (ОИЯИ, м. Дубна, Росія);
 - Баварським центром обдарованості (м. Фрайзінг, Німеччина);
 - Експериментальною лабораторією для молоді (XLAB, м. Геттінген, Німеччина);
 - Аргонською Національною Лабораторією (м. Чикаго, США) тощо.
- Актуальною є участь МАН України у щорічних міжнародних заходах:

- Конкурсі молодих вчених Європейського Союзу (European Union Contest for Young Scientists «EUCYS»);
- Міжнародній конференції молодих вчених (International Conference of Young Scientists «ICYS»);
- наукових школах для педагогічних працівників освітньої системи МАН України та вчителів загальноосвітніх закладів тощо.

Міжнародна діяльність МАН України орієнтована на здобування додаткових знань про європейську та світову наукову спільноту, високоякісної освіти; практичний досвід проведення науково-дослідницьких проектів; розширення світогляду; вона сприяє активізації громадянської позиції та профорієнтації обдарованої учнівської молоді.

XIV. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ» В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

Національний центр «Мала академія наук України» (далі – НЦ МАНУ) є позашкільним навчально-науковим закладом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України і Національної академії наук України. НЦ МАНУ виконує загальнодержавні функції, координуючи дослідницько-експериментальний напрям позашкільної освіти.

Діяльність закладу спрямована на забезпечення умов для духовного, творчого, інтелектуального розвитку дітей України, залучення учнівської молоді до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської, винахідницької та пошукової діяльності, формування інтелектуального потенціалу нації.

На сучасному етапі головними завданнями НЦ МАНУ є:

- реалізація державної політики у сфері позашкільної освіти;
- виявлення, розвиток і підтримка здібної, інтелектуально обдарованої учнівської молоді, залучення її до розв’язання найважливіших проблем розвитку природничих, технічних та суспільно-гуманітарних наук;
- створення умов для розвитку науково-дослідницької, експериментальної, винахідницької діяльності учнів у різних галузях науки і техніки;
- сприяння задоволенню потреб учнів у професійному самовизначенні та творчій самореалізації;
- забезпечення державної підтримки юних дослідників та їхніх наставників;

- формування резерву наукових кадрів, виховання майбутньої наукової зміни;
- популяризація та пропаганда результатів наукових розробок учнів;
- формування інформаційного банку даних методичних матеріалів з організації дослідницької діяльності; учнівських розробок, які мають перспективне значення.

На виконання цих завдань НЦ МАНУ проводить науково-аналітичну, науково-дослідну, інформаційно-методичну, навчально-виховну, організаційно-масову та редакційно-видавничу роботу.

Відповідно до основних напрямів діяльності основними функціями НЦ МАНУ є координаційна, інформаційно-методична, навчально-виховна, науково-аналітична та організаційно-масова.

Координаційна функція забезпечує:

- управління процесами формування мережі малих академій наук учнівської молоді як координаторів розвитку науково-дослідницької діяльності учнів відповідно до вимог законодавчих, нормативно-інструктивних актів;
- координацію освітньої діяльності територіальних відділень МАН України;
- спрямування діяльності базових позашкільних навчальних закладів;
- розвиток учнівських і студентських наукових товариств, їх складових, що діють на базі навчальних закладів різних типів і форм власності;
- об'єднання зусиль різних організацій та установ для реалізації зазначених завдань.

Інформаційно-методична функція забезпечує:

- проведення аналітичної, науково-дослідницької, інформаційно-методичної роботи, спрямованої на вдосконалення змісту, форм і методів навчання;

- розроблення і впровадження експериментальних та індивідуальних навчальних планів, навчальних програм, педагогічних інновацій і технологій;

- проведення конференцій, семінарів, круглих столів з проблем науково-методичного забезпечення діяльності та розвитку МАН України;

- створення системи підвищення професійної майстерності педагогічних кадрів МАН України;

- надання інформаційно-методичної допомоги територіальним відділенням, навчальним закладам різних типів з питань роботи з обдарованою молоддю й організації діяльності складових МАН України тощо.

Навчально-виховна функція забезпечує:

- визначення і впровадження інноваційних форм, методів і засобів організації навчально-виховного процесу та науково-дослідницької діяльності учнів;

- проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України;

- організацію всеукраїнських, міжнародних навчально-виховних заходів з обдарованими дітьми та молоддю;

- організацію роботи очно-заочних шкіл з проведенням сесійних зборів;

- організацію обміну досвідом навчально-виховної роботи.

Науково-аналітична функція забезпечує:

- розроблення науково-методичного і нормативно-правового забезпечення діяльності МАН України;

- розроблення перспективних напрямів діяльності МАН України;

- вивчення запитів учнівських, педагогічних, наукових колективів щодо удосконалення системи пошуку, розвитку і підтримки обдарованої молоді;

- експертизу стану науково-методичного забезпечення освітньої діяльності МАН України;
- моніторинг діяльності територіальних відділень МАН України;
- розроблення нових технологій оптимізації освітнього процесу;
- розроблення стратегії подальшого розвитку науково-методичної і навчально-виховної роботи з учнями та педагогами;
- вивчення громадської думки, аналіз освітніх потреб соціуму.

Організаційно-масова функція забезпечує:

- впровадження нових форм і методів організаційно-масової роботи з обдарованими дітьми та молоддю;
- залучення до участі в масових заходах значної кількості учнів МАН України;
- створення системи просвітницької, пропагандистської роботи з поширення досвіду діяльності МАН України;
- узагальнення досягнень учнів МАН у галузі науки і техніки;
- залучення владних структур, громадськості, інших організацій та установ до вирішення актуальних проблем діяльності і розвитку МАН України.

НЦ МАНУ послідовно визначає головні напрями та стратегічні завдання подальшої розбудови МАН України, створення у суспільстві пріоритетного ставлення та загальнодержавного сприяння розвитку наукової творчості дітей та учнівської молоді як запоруки примноження інтелектуального і духовного потенціалу нації, плекання наукової зміни.

XV. УПРАВЛІННЯ МАН УКРАЇНИ

Загальне керівництво діяльністю МАН України здійснюється на трьох рівнях: всеукраїнському, регіональному та місцевому (районному, міському). Відповідно до нормативно-правових документів, що існують, засновниками МАН України є Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України й Національна академія наук України, які визначають завдання і напрями її розвитку та механізми їх реалізації.

Керівництво МАН України здійснюють:

- на державному рівні: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національна академія наук України, Національний центр «Мала академія наук України»;
- на регіональному рівні: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління (департаменти) освіти і науки, молоді та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, регіональні малі академії наук учнівської молоді, інші навчальні заклади, організації та установи, визначені відповідними управліннями освіти і науки, молоді та спорту як координатори діяльності регіональних територіальних відділень;
- на місцевому рівні: районні (міські) управління (відділи) освіти (освіти і науки) місцевих державних адміністрацій, інші навчальні заклади, різні організації та установи, визначені відповідними управліннями (відділами) освіти і науки як координатори діяльності регіональних територіальних відділень.

Особливе місце в реалізації стратегічної мети МАН України належить системі державно-громадського управління.

Вищим керівним органом МАН України та НЦ МАНУ є Президія, яка визначає стратегію розвитку МАН України, шляхи створення умов для

реалізації завдань державної політики, державного замовлення на формування інтелектуального потенціалу нації, виховання майбутньої наукової зміни. Президію МАН України очолює Президент.

Президія МАН України виходить до Уряду України з пропозиціями щодо об'єднання зусиль і координації діяльності центральних органів виконавчої влади та їх підрозділів на місцях; організовує заходи, спрямовані на стимулювання діяльності академічних установ, провідних вищих навчальних закладів; здійснює загальне керівництво регіональними територіальними відділеннями, проводить їх паспортизацію; контролює проведення організаційно-масових заходів для учнів та науково-педагогічних працівників на всеукраїнському рівні.

Основними завданнями Президії МАН України є:

- реалізація державної політики у сфері позашкільної освіти;
- виявлення, розвиток і підтримка інтелектуально обдарованої учнівської молоді, залучення її до участі у вирішенні найважливіших проблем природничих, технічних та суспільно-гуманітарних наук;
- створення умов для розвитку науково-дослідницької, експериментальної, винахідницької діяльності учнів у різних галузях науки, техніки і виробництва;
- забезпечення державної підтримки юних науковців та їхніх наставників;
- формування резерву наукових кадрів;
- популяризація і пропаганда результатів учнівських наукових досліджень.

До роботи Президії МАН України запрошують:

- видатних діячів держави, керівників міністерств і відомств, від яких залежить реалізація державної політики в галузі розвитку освіти, культури, науки, техніки, виробництва;
- керівників галузевих академій наук, ректорів провідних вищих навчальних закладів, керівників різних асоціацій, фондів, спілок тощо;

- президентів регіональних територіальних відділень МАН України;
- науково-педагогічних працівників навчальних закладів різних типів і наукових установ, які мають багаторічний досвід роботи з юними дослідниками.

Керівництво діяльністю регіонального територіального відділення здійснюють Президії регіональних територіальних відділень МАН України.

Президії регіональних територіальних відділень МАН України:

- здійснюють загальне керівництво регіональними малими академіями наук учнівської молоді як координаторами діяльності МАН України в регіоні;
- розробляють основні стратегічні напрями розвитку в регіоні мережі НТУ навчальних закладів, районних і міських НТУ та удосконалення в них науково-дослідницької роботи учнів, проводять їх реєстрацію, паспортизацію тощо;
- розробляють програми спільної діяльності з вищими навчальними закладами, базовими навчальними закладами різних типів;
- організовують роботу з пропаганди і популяризації діяльності МАН України та педагогічних колективів базових навчальних закладів різних типів.

Президії регіональних територіальних відділень МАН України очолюють Президенти.

На всіх рівнях управління МАН України створюються дорадчі органи. На всеукраїнському рівні – це наглядова, координаційна, науково-методична, піклувальна ради; на регіональному – координаційна, піклувальна, науково-методична; на місцевому – піклувальна рада.

Координаційну раду МАН України як постійно діючий консультативно-дорадчий орган створюють при НЦ МАНУ.

Координаційна рада МАН України:

- розробляє механізми стратегії розвитку МАН України;

- розробляє концептуальні засади діяльності та розвитку МАН України;

- здійснює загальне керівництво координаційними радами регіональних територіальних відділень;

- спрямовує використання виховного потенціалу навчальних закладів різних типів для удосконалення системи пошуку, розвитку і підтримки обдарованих і талановитих учнів – майбутньої наукової еліти України;

- бере участь у плануванні всеукраїнських заходів з науково-методичної, координаційно-аналітичної, організаційно-масової роботи;

- розробляє пропозиції щодо впровадження різних форм стимулювання діяльності регіональних територіальних відділень, педагогічних колективів малих академій наук учнівської молоді та базових навчальних закладів різних типів тощо.

Координаційна рада регіонального територіального відділення МАН України:

- розробляє основні напрями розвитку МАН України в регіоні;

- розробляє та затверджує плани роботи регіонального територіального відділення;

- розробляє та затверджує регіональні програми роботи з обдарованою і талановитою учнівською молоддю, розвитку науково-дослідницької роботи учнів;

- вживає заходів щодо стимулювання роботи педагогічних і наукових керівників учнів – членів МАН України;

- розробляє заходи щодо активізації діяльності органів учнівського самоврядування в НТУ навчальних закладів різних типів, в районних і міських НТУ;

- подає на затвердження управлінь освіти місцевих держадміністрацій плани і програми проведення I–II етапів

Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів тощо.

Науково-методична рада МАН України є дорадчо-консультативним органом, який відповідає за стан і реалізацію державного замовлення з питань науково-методичного забезпечення діяльності та розвитку МАН України та НЦ МАНУ.

Науково-методична рада МАН України:

- спрямовує науково-методичне забезпечення, а саме: соціально-значущих виховних завдань; завдань з організації інноваційної навчально-виховної роботи; завдань соціального захисту всіх учасників навчально-виховного процесу; завдань пропагандистсько-просвітницької діяльності з головних проблем роботи з обдарованими і талановитими дітьми та молоддю;

- регулює науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу в МАН України та НЦ МАНУ;

- сприяє розвитку мережі очно-заочних шкіл, в тому числі літніх шкіл, інших форм навчання і виховання учнів – членів МАН;

- бере участь у розробленні нормативно-інструктивних документів з основних проблем навчально-виховної діяльності МАН України;

- готує аналітичні матеріали на адресу засновників;

- виступає ініціатором проведення конференцій, семінарів, виставок, конкурсів тощо;

- організовує роботу з розроблення навчальних програм і методичних рекомендацій для учнів наукових секцій, гуртків, інших творчих об'єднань МАН України.

Науково-методична рада регіонального територіального відділення МАН України:

- сприяє впровадженню інноваційних технологій організації навчально-виховного процесу;

- спрямовує науково-методичне забезпечення діяльності НТУ навчальних закладів різних типів, районних і міських НТУ;
- вживає заходи щодо розвитку мережі очно-заочних шкіл та інших форм організації навчально-виховного процесу;
- створює систему програмного забезпечення роботи наукових секцій, гуртків, інших творчих об'єднань МАН;
- вивчає, узагальнює і поширює кращий досвід роботи НТУ та різних форм навчально-виховної, методичної, організаційно-масової роботи з учнями.
- задоволення потреб вихованців (учнів, слухачів) у професійному самовизначенні й творчій самореалізації відповідно до їхніх інтересів і здібностей.

Державно-громадське управління МАН України також здійснюють:

- Піклувальна рада з регіональними відділеннями на чолі з головами, яка захищає інтереси МАН України на державному та регіональному рівнях, підтримує реалізацію освітніх проектів щодо пошуку, розвитку й підтримки обдарованих і талановитих дітей та учнівської молоді, спрямовує зусилля різних організацій та установ на цільову підтримку конкретних навчальних закладів системи МАН України;
- Наглядова рада на чолі з Головою, яка створюється для забезпечення функціонування і здійснення контролю за розвитком освітньої системи МАН України та діяльністю НЦ МАНУ, їх фінансування та розвитку матеріально-технічної бази, налагодження співпраці з навчальними, науковими, науково-виробничими центрами України та інших держав;
- учнівський Парламент МАН України на чолі з Президентом; регіональні відділення учнівського Парламенту МАН України на чолі з головами є дорадчими органами учнівського самоврядування, до складу яких входять учні різних вікових категорій – дійсні члени МАН України, випускники МАН України, педагогічні та наукові співробітники,

працівники управлінь освіти та науки місцевих органів виконавчої влади, видатні діячі освіти, науки, культури.

Нормативно-правові акти щодо управління МАН України та діяльності дорадчих органів розробляються НЦ МАНУ і затверджуються Президією МАН України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативні документи

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Станом на 1 жовтня 2011 р. – Х. : Фактор, 2011. – 128 с. – (Бібліотека законодавства).

2. Державна Національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.

3. Концепція позашкільної освіти та виховання / Книга керівника позашкільного навчального закладу : довідкові матеріали для організації діяльності позашкільного навчально-виховного закладу : 2006–2007 / [упоряд. З. М. Рудакова, Л. М. Павлова]. – Вид. щорічне. – Х. : Торсінг плюс, 2006. – С. 91–99.

4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2001. – 24 с.

5. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні : Проект // Освіта України. – 2004. – 3 груд. – С. 6–10.

6. Україна. Закони. Про загальну середню освіту : закон від 13.05.1999 № 651-XIV // Офіційний вісник України. – 1999. – № 23. – С. 4–23.

7. Україна. Закони. Про освіту : (в редакції від 11.06.2008) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>

8. Україна. Закони. Про позашкільну освіту : закон від 22.06.2000 № 1841-III // Офіційний вісник України. – 2000. – № 29. – С. 3–20.

9. Україна. МОНмолодьспорту України. Про основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів : наказ від 31.10.2011 № 1243. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/.

Посібники та статті

1. Бабкова С. В., Обозний В. В. Географічне краєзнавство в Малій академії наук : навчання і пошукова робота / С. В. Бабкова, В. В. Обозний. – К. : ТОВ «Міжн. фін. аген.», 1998. – 337 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід : науково-практичні засади. – 344 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІСДО, 1998. – 204 с.
4. Биковська О. В. Реалізація компетентнісного підходу в позашкільній освіті та вихованні / О. В. Биковська // Позашкільна освіта та виховання. – 2007. – № 2. – С. 7–16.
5. Бондаревский В. Б. Воспитание интереса к знаниям и потребностям к самообразованию : кн. для учителя / В. Б. Бондаревский. – М. : Просвещение, 1985. – 144 с.
6. Вербицький В. В. Організаційно-методичні засади еколого-натуралістичної роботи позашкільних навчальних закладів (2003–2008 роки) / В. В. Вербицький // Рідна школа. – 2006. – № 8. – С. 5–9.
7. Гуцан Л. А. Світ професій : метод. посіб. / Л. А. Гуцан. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 86 с.
8. Державне управління : філософські, світоглядні та методологічні проблеми / зб. За ред. В. М. Князева [та ін.]. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 319 с.
9. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
10. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій : навч. посіб. / С. С. Занюк. – Луцьк : Волинський ун-т, 1997. – 240 с.
11. Ковбасенко Л. І. Методика виховної діяльності в Малій академії наук України : метод. посіб. / Л. І. Ковбасенко. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Інформ. системи, 2008. – 213 с.

12. Ковбасенко Л. І. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу : метод. посіб. / Л. І. Ковбасенко. – К., 2000. – 53 с.

13. Комаровська О. А. Плекаємо таланти : посіб. для вчителя / Акад. пед. наук України ; за заг. ред. О. Комаровської. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – 136 с.

14. Лісовий О. В. Мала академії наук України у формуванні інтелектуального потенціалу нації / О. В. Лісовий // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 2. – С. 59–66.

15. Лісовий О. В. Освітня діяльність Малої академії наук України в напрямі організації навчально-дослідницької та науково-дослідницької діяльності дітей і молоді / О. В. Лісовий // Наукові записки Малої академії наук України : зб. наук. праць. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2012. – С. 16–24. (Серія : Педагогічні науки, вип. 1).

16. Лыхота С. А. Малая академия наук Украины как государственная система работы с одаренными детьми / С. А. Лихота // Сопровождение одаренного ребенка в региональном образовательном пространстве : сборник материалов межрегиональной научно-практической конференции. – Ярославль : ГОУ ЯО ИРО, 2011. – Ч. II. – С. 82–84.

17. Лопатинська В. В. Формування гуманістичних цінностей підлітків у позашкільних навчальних закладів туристсько-краєзнавчого профілю / В. В. Лопатинська. – К., 2008. – 20 с.

18. Мельникова І. М. Позашкільні заклади України. Основні напрямки розвитку та оновлення діяльності : концепція / І. М. Мельникова. – К. : Освіта, 1993. – 47 с.

19. Моделі наукових товариств учнів Малої академії наук України. Збірник матеріалів дипломантів I ступеня Всеукраїнського відкритого конкурсу на кращу модель наукового товариства учнів МАН України / [упоряд. О. В. Лісовий, С. О. Лихота та ін.]. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. – 72 с.

20. Музика О. Л. Розвиток у дітей здібностей та обдарованості у позашкільних навчальних закладах / О. Л. Музика // Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості учнів в умовах позашкільних навчальних закладів : зб. наук. праць. – К., 2006. – Ч. 2. – С. 122–129.

21. Науменко Р. А. Моніторинг виявлення та розвитку інтелектуально та творчо обдарованої молоді у позашкільних закладах / Р. А. Науменко // Обдарована дитина. – 2010. – № 4. – С. 57–63.

22. Освітні технології : навч. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.] ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : АСК, 2004. – 256 с.

23. Позашкільна освіта в Україні : навч. посіб. / за ред. О. В. Биковської. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.

24. Позашкільна освіта : стратегія, інновації, практика : зб. статей Міжнародної наук.-практ. конф. – Суми, 2009. – 328 с.

25. Понятійно-термінологічний словник Малої академії наук України / [упоряд. С. О. Лихота, О. В. Лісовий]. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2012. – 60 с.

26. Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям / [О. О. Артем'єва, С. Ю. Білоус, О. В. Биковська та ін. ; упоряд. О. В. Лісовий, С. О. Лихота]. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. – 150 с. – Вип. 1.

27. Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям / [Л. Л. Барановська, О. В. Биковська, О. І. Борзенко та ін. ; упоряд. О. В. Лісовий, С. О. Лихота]. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. – 124 с. – Вип. 2.

28. Пустовіт Г. П. Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах : навч.-метод. посіб. / Г. П. Пустовіт. – Хмельницький : АПН України, 1996. – 126 с.

29. Пустовіт Г. П. Концептуальні засади сучасної позашкільної освіти і виховання учнів / Г. П. Пустовіт // Світ виховання. – 2005. – № 1. – С. 6–12.

30. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання : теоретико-дидактичний аспект : монографія. – Кн. 1. / Г. П. Пустовіт. – Миколаїв : Вид-во МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 379 с.

31. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників / В. В. Рибалка. – К. : Демур, 1998. – 160 с.

32. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібн. / В. В. Рибалка. – К. : ІЗІМН, 1996. – 236 с.

33. Розвиток обдарованості учнів : теоретичні аспекти / [Н. А. Бельська, Л. І. Ковбасенко, О. В. Литовченко та ін. ; упоряд. О. В. Лісовий, С. О. Лихота]. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. – 142 с.

34. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручн. / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.

35. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Сущенко. – К. : ІСДО, 1996. – 144 с.

36. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка: теорія, історія, практика : наук.-метод. посібник / Т. І. Сущенко. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2011. – 299 с.

37. Тихенко Л. В. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в системі роботи Сумського територіального відділення МАН України : метод. посіб. / Л. В. Тихенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2010. – 608 с.

38. Шевченко І. М. Місце діяльності Національного центру «Мала академія наук України» в освітньому просторі / І. М. Шевченко // Інновації в учебно-воспитательном процессе : сборник материалов II городского фестиваля педагогов-новаторов «Инновации в учебно-воспитательном процессе» / сост. Г. В. Кузенкова. – Севастополь : Рибест, 2012. – С. 143–146.

ЗМІСТ

Передмова	3
I. Загальні положення	5
II. Сутність, мета і завдання діяльності та розвитку МАН України	9
III. Принципи діяльності МАН України	14
IV. Організаційно-функціональні основи діяльності та розвитку МАН України	18
V. Наукові товариства учнів та роль МАН України у впровадженні наступності у діяльності учнівських та студентських наукових товариств	23
VI. Педагогічні умови організації навчально-виховного процесу в МАН України	28
VII. Шляхи удосконалення науково-дослідницької роботи учнів у МАН України	42
VIII. Співробітництво МАН України з науковими установами та вищими навчальними закладами	47
IX. Виховання творчої особистості юного дослідника – головний пріоритет МАН України	50
X. Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України – система пошуку, розвитку та підтримки обдарованих дітей	54
XI. Роль МАН України у виборі юними дослідниками майбутньої професійної діяльності	59
XII. Підвищення професійної компетентності науково-педагогічних кадрів МАН України	61
XIII. Міжнародна діяльність МАН України	64
XIV. Роль Національного центру «Мала академія наук України» в організації роботи з обдарованими дітьми та молоддю	67
XV. Управління МАН України	71
Список використаних джерел	78

**Концептуальні засади діяльності та розвитку
Малої академії наук України**

Авторський колектив:

Л. І. Ковбасенко, С. О. Лихота, І. М. Шевченко

Редакційна колегія:

А. І. Грітчина, Н. А. Камінська, Л. І. Ковбасенко, С. О. Лихота,
Т. М. Мовчан, І. М. Шевченко

За загальною редакцією О. В. Лісового

Редактор А. Р. Саїбова

Формат 60x84 1/16. Друк цифровий.

Папір офсетний 80 г/м².

Наклад 500 прим.

Видавництво: ТОВ «Праймдрук»

01023, м. Київ, вул. Еспланадна, 20, офіс 213

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

серія ДК № 4222 від 07.12.2011.